

3324

ՀԱՄԼԵՆ

3 K 33

7-75

Պրոլետարներ ջուր յարկերնրի վիաջե՛ք

3K33

2-75

Ի. ՍՏԱԼԻՆ

20 NOV 2009

24 JUN 2005

20 NOV 2009

ՀԱՅԵՍՏԱՆԻ
ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՅԵՎ ՌՈՒՍԱԿԱՆ
ԿՈՄՈՒՆԻՍՏՆԵՐԻ
ՏԱԿՏԻԿԱՆ

ՊԵՏՀՐԱՏ—
ԿՈՒՍԱԿՅԱԿԱՆ—ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺԻՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ ● 1938

3324

ОКтябрьская революция и тактика русских коммунистов

Отдел парт.-полит. литературы
Ереван

**ՀՈԿՏԵՄԲԵՐՅԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒ-
ԹՅՈՒՆԸ ՅԵՎ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԿՈ-
ՄՈՒՆԻՍՏՆԵՐԻ ՏԱԿՏԻԿԱՆ**

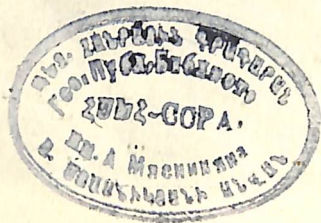
„Հոկտեմբերյան ուղիներում“ գրքի առաջաբանը

I

**ՀՈԿՏԵՄԲԵՐՅԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ
ԱՐՏԱՔԻՆ ՅԵՎ ՆԵՐՔԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ**

Արտաքին կարգի յերեք հանգամանք-
ներ վորոշեցին այն համեմատական
հեղափոխունը, վորով պրոլետարական
հեղափոխությանը Ռուսաստանում հա-
ջողվեց փչրել իմպերիալիզմի շղթանե-
րը և, այդպիսով, տապալել բուրժուա-
ղիայի իշխանությունը:

Նախ՝ այն հանգամանքը, վոր Հոկ-
տեմբերյան հեղափոխունն սկսվեց
յերկու հիմնական իմպերիալիստական
խմբերի՝ անգլո-ֆրանսական և ավս-
տրո-գերմանական խմբերի կատաղի

կուլի ժամանակաշրջանում, յերբ այդ
ժամերը, զբաղված լինելով իրար դեմ
մահացու կռիվ մղելով, վո՛չ ժամա-
նակ ունեյին, վո՛չ ել միջոցներ՝ լուրջ
ուշադրություն նվիրելու Հոկտեմբե-
րյան հեղափոխության դեմ պայքարե-
լուն։ Այս հանգամանքը հսկայական
նշանակություն ունեցավ Հոկտեմբե-
րյան հեղափոխության համար, վորով-
հետե նա այդ հեղափոխությանը հնա-
րավորություն տվեց ոգտադորձելու
դաժան ընդհարումներն իմպերիալիզմի
ներսում՝ իր սեփեքն ամբացնելու և
կազմակերպելու համար։

Յերկրորդ՝ այն հանգամանքը, վոր
Հոկտեմբերյան հեղափոխությունն
սկսվեց իմպերիալիստական պատերազ-
մի ընթացքում, յերբ պատերազմից
տանջված ու հաշտության ծարավի աշ-
խատավոր մասսաներին իրերի բուն իսկ
սրամարանությունը մոտեցրել եր սլո-
ւեաբական հեղափոխությանը, վորպես
պատերազմից դուրս գալու միակ յեւ-

րի։ Այս հանգամանքն ամենալուրջ նշա-
նակություն ունեցավ Հոկտեմբերյան
հեղափոխության համար, վորովհետե
նրա ձեռքը հաշտության հուժիւս դոր-
ծիք տվեց, նրա համար հեղաացրեց
խորհրդային հեղաշրջումն ստեղծելու
տեսքովի վախճանի հետ միացնելու
հնարավորությունը և, զբա շնորհիվ,
նրա համար ստեղծեց մասսայական
համակրանք ինչպես Արեմուտքում՝
բանվորների մեջ, այնպես եւ Արեւել-
քում՝ ճնշված ժողովուրդների մեջ։

Յերրորդ՝ բանվորական հուժիւս
շարժման առկայությունը Յեվրոպա-
յում և հեղափոխական ճգնաժամի հա-
սունանալու փաստն Արեմուտքում ու
Արեւելքում, ճգնաժամ, վոր ստեղծել
եր իմպերիալիստական յերկարատե
պատերազմը։ Այս հանգամանքն անդնա-
հատելի նշանակություն ունեցավ հե-
ղափոխության համար Ռուսաստանում,
վորովհետե նա Ռուսաստանից դուրս
հավատարիմ դաշնակիցներ ապահովեց

հեղափոխութեան համար՝ համաշխարհային իմպերիալիզմի դեմ ուղղված նրա պայքարում:

Բայց բացի արտաքին կարգի հանդամանքներէջ, Հոկտեմբերյան հեղափոխութեանն ունեւ ելի մի ամբողջ շարք ներքին բարենպաստ պայմաններ, վորոնք հեշտացրին նրա համար հաղթութեանը:

Այդ պայմաններէջ գլխավորները պետք ե համարել հետեւյալները:

Նախ՝ Հոկտեմբերյան հեղափոխութեանն իր կողմում ունեւ Ռուսաստանի բանվոր դասակարգի հսկայական մեծամասնութեան ամենաակտիւ աջակցութեանը:

Յերկրորդ՝ նա վայելում եր անտարակուսելի աջակցութեանը գլուղացիական չքավորութեան ու զինվորների մեծամասնութեան, վորոնք ծարավի եյին հաշտութեան ու հողի:

Յերրորդ՝ նրա գլուխ եր անցած, վորպես ղեկավար ութ, մի աշխարհի

վործով հոսակցութեան, ինչպիսին բոլշևիկների կոսակցութեանն ե, վորն ութեղ ե վո՛չ միայն իր վործով ու տարիներով մշակված կարգապահութեամբ, այլև աշխատավորական մասսաների հետ ունեցած ահագին կապերով:

Չորրորդ՝ Հոկտեմբերյան հեղափոխութեանն իր առջև ունեւ աշխարհի համեմատաբար հեշտ հաղթահարելի թշնամիներ, ինչպես են՝ ալեւի կամ պակաս չափով թույլ ոսակական բուրժուազիան, գլուղացիական «բունտերից» վերջնականապես բարոյալքված՝ կալվածատերերի դասակարգը և պատերազմի ընթացքում բոլորովին սնանկացած համաձայնողական կոսակցութեանները (մենշևիկների ու եսերների կոսակցութեանները):

Հինգերորդ՝ նա իր տրամադրութեան տակ ունեւ յերիտասարդ պետութեան ահագին տարածութեանները, վորտեղ կարող եր ազատորեն մանելրել, նա-

Հանջել, յերբ իրադրությունն այդ եր-
պահանջում, դադար առնել, ուժերը
հալաքել և այլն:

Վեցերորդ՝ հակահեղափոխության
դեմ մղած իր պայքարում Հոկտեմբե-
րյան հեղափոխությունը կարող եր հու-
սալ, վոր յերկրի ներսում տոկա յեն
բավարար քանակով պարենապրման,
վառելիքի ու հումքի ռեսուրսներ:

Այս արտաքին ու ներքին հանդա-
մանքների զուգակցությունն ստեղծեց
այն յուրահատուկ իրադրությունը, վո-
րը վորոջեց Հոկտեմբերյան հեղափո-
խության հաղթության համեմատական
հեշտությունը:

Այս չի նշանակում, իհարկե, վոր
Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը չու-
ներ իր միևնույնը՝ արտաքին ու ներ-
քին իրադրության իմաստով: Ի՞նչ ար-
ժե, որինակ, այնպիսի մի միևնույն, ինչ-
պես Հոկտեմբերյան հեղափոխության
հայտնի միայնությունն է; Նրա կողքին
ու նրա հարեանությամբ խորհրդային

յերկրի բացահայտությունը, յերկիր, վո-
րի վրա նա կարողանար հենվել: Ան-
տարակուսելի յե, վոր ապագա հեղա-
փոխությունը, որինակ՝ Գերմանիա-
յում, այս տեսակետից ավելի նպաս-
տավոր դրության մեջ կլինի, վորով-
հետև նա իրեն հարեան ունի իր ու-
ժով այնպիսի լուրջ մի խորհրդային
յերկիր, ինչպես մեր Խորհրդային Մի-
ությունն է: Ել յես չեմ խոսում Հոկ-
տեմբերյան հեղափոխության այնպիսի
միևնույն մասին, ինչպես պրոլետարա-
կան մեծամասնության բացահայտ-
թյունն է յերկրում:

Բայց այս միևնույնը միայն ընդ-
դիմում են Հոկտեմբերյան հեղափոխու-
թյան ներքին ու արտաքին այն պայ-
մանների յուրորինակության հակադա-
կան նշանակությունը, վորոնց մասին
վերը խոսվել է:

Այդ յուրորինակության մասին վոր
մի բոլե չի կարելի մոռանալ: Նրա մա-
սին ստանձնապես հարկավոր է հիշել

1923 թվի աշնան դերմանական անցքերը վերլուծելիս: Նրա մասին ամենից առաջ պետք է հիշել ընկ. Տրոցկին, վորն անհիմն կերպով անալոգիա յե կատարում Հոկտեմբերյան հեղափոխության ու Գերմանիայի հեղափոխության միջև և անդուստղ կերպով խարաղանում է դերմանական կոմկուսակցությանը՝ նրա խակական ու յերեակայական սխալների համար:

«Ռուսաստանի համար,—ասում է Լենինը,—1917 թվի կոնկրետ, պատմականորեն չափազանց ուրիշինալ սխտուացիայում հեշտ եր սոցիալիստական հեղափոխություն սկսելը, մինչդեռ շարունակել այն և մինչև վերջը հասցնել՝ Ռուսաստանի համար ավելի դժվար կլինի, քան յեվրոպական յերկրների համար: Դեռևս 1918 թվականի սկզբից ինձ հարկ յեղավ մատնանշել այս հանգամանքը, և դրանից հե-

տո յերկամյա փորձը լիովին հաստատեց այսպիսի կշռադատության ճշտությունը: Այնպիսի սպեցիֆիկ պայմաններ, ինչպիսիներն են 1) խորհրդային հեղաշրջումը իմպերիալիստական պատերազմի վերջանալու հետ միացնելու հնարավորությունը, մի պատերազմ, վոր աներևակայելիորեն տանջել է բանվորներին ու դյուղացիներին և վերջացել է խորհրդային հեղաշրջման շնորհիվ. 2) իմպերիալիստական դիկտատիչների յերկու համալխարհորեն—հզոր խմբերի մահացու կռիվը վարոջ ժամանակով ոգտադործելու հնարավորությունը, խմբեր, վորոնք չեն յին կարող միանալ խորհրդային թշնամու դեմ. 3) համեմատաբար յերկարատև քաղաքացիական պատերազմին դիմանալու հնարավորությունը, մասամբ յերկրի հսկայական ծավալի ու հաղորդակցության վատ միջոցների

չնորհիվ. 4) այնպիսի խորը բուր-
 ժուտ-դեմոկրատական հեղափոխու-
 ական շարժման ստեղծությունը
 գյուղացիության մեջ, վսր պրուլե-
 տարիատի կուսակցությունը գյուղ-
 ացիներին կուսակցությունից (սոց.-
 հեղ. կուսակցությունից, վսրը, իր
 մեծամասնությամբ, խիստ թշնամի
 յե բուլճերից) վերցրեց հեղափո-
 խական պահանջները և մեկ անգա-
 մից իրականացրեց դրանք՝ քաղա-
 քական իշխանությունը պրուլետո-
 րիատի կողմից նվաճված լինելու
 չնորհիվ.—այդպիսի սպեցիֆիկ պայ-
 մաններ Արևմտյան Յեվրոպայում
 այժմ չկան և այդպիսի կամ դրանց
 նման պայմանների կրկնվելը չա-
 ել հեշտ բան չէ։ Ահա թե ինչու,
 ի միջի այլոց,—բացի մի շարք այլ
 պատճառներից,—Արևմտյան Յեվրո-
 պայի համար սոցիալիստական հե-
 ղափոխություն սկսելն ավելի դժ-

վար և, քան մեղ համար» (տե՛ս
 հ. XXV, էջ 206—207)։

Լենինի այս խոսքերը չի կարելի մո-
 ռանալ։

II

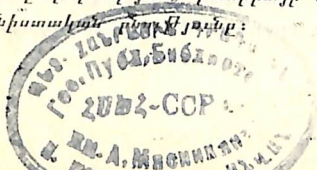
**ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԹՅԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ
ՅԵՐԿՈՒ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵ-
ՐԻ ՄԱՍԻՆ, ԿԱՄ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԸ ՅԵՎ
ԸՆԿ. ՏՐՈՑԿՈՒ ՊԵՐՄԱՆԵՆՏ ՀԵՂԱ-
ՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ԹԵՈՐԻԱՆ**

Գոյութիւն ունեն Հոկտեմբերյան
հեղափոխութեան յերկու առանձնահատ-
կութիւններ, վորոնց պարզելն անհրա-
ժեշտ եւ ամենից առաջ նրա համար,
վորպէսզի հասկանանք այդ հեղափո-
խութեան ներքին իմաստն ու պատմա-
կան նշանակութիւնը:

Այդ ի՞նչ առանձնահատկութիւններ
են:

Այդ նախ՝ այն փաստն եւ, վոր պրո-
լետարիատի դիկտատուրան մեզ մոտ
ծնվեց վորպէս մի իշխանութիւն, վորը
ծաղել եւ պրոլետարիատի ու դյուղա-
ցիութեան աշխատավոր մասսաների

դաշինքի հիմքի վրա, ընդվորում վեր-
ջինները ղեկավարվում են պրոլետա-
րիատի կողմից: Յերկրորդ՝ այդ այն
փաստն եւ, վոր պրոլետարիատի դիկ-
տատուրան մեզ մոտ հաստատվել ե
վորպէս արդյունք սոցիալիզմի հաղ-
թութեան կապիտալիստներն քիչ զար-
գացած մի յերկրում այն ժամանակ,
յերբ կապիտալիզմը պահպանվել ե
մյուս, կապիտալիստներն ավելի զար-
գացած, յերկրներում: Այդ չի նշանա-
կում, իհարկե, թե Հոկտեմբերյան հե-
ղափոխութիւնն ուրիշ առանձնահատ-
կութիւններ չունի: Բայց մեզ համար
այժմ կարեւոր են հենց այս յերկու
առանձնահատկութիւնները վո՛ւ՛չ միայն
այն պատճառով, վոր նրանք հաստի-
րեն արտահայտում են Հոկտեմբերյան
հեղափոխութեան ելութիւնը, այլեւ այն
պատճառով, վոր նրանք հիանալի կեր-
պով բացահայտում են «պերմանենտ
հեղափոխութեան» թեորիայի ուղարտու-
նիւթը:

Համառոտակի բնենր այդ առանձնահատկությունները:

Քաղաքային ու գյուղական մանր բուրժուազիայի աշխատավոր մասսաների հարցը, այդ մասսաներին պրոլետարիատի կողմը նվաճելու հարցը պրոլետարական հեղափոխության կարևորագույն հարցն է: Իշխանության համար միշտ պայքարում թե ո՞ւմ կաջակցեն, քաղաքի ու գյուղի աշխատավոր մարդիկ՝ բուրժուազիայի՞ն, թե պրոլետարիատին, նրանք ո՞ւմ ղեկավարը կգտնան՝ բուրժուազիայի՞ն, ղեկավարը, թե պրոլետարիատի ղեկավարը, — սրանից է կախված հեղափոխության բախտն ու պրոլետարիատի գիկտատուրայի հաստատուն լինելը: 48 և 71 թվականների հեղափոխությունները Ֆրանսիայում կրժանվեցին զլխավորապես այն պատճառով, վոր գյուղացիական ղեկավարները բուրժուազիայի կողմը գտնվեցին: Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը հաղթեց այն պատճառով, վոր Վարդապետ

բուրժուազիայից խլել նրա գյուղացիական ղեկավարը, կարողացավ այդ ղեկավարները նվաճել պրոլետարիատի կողմը, և այդ հեղափոխության մեջ պրոլետարիատը յեղավ քաղաքի ու գյուղի աշխատավոր մարդկանց միլիոնավոր մասսաների միակ ղեկավարող ուժը:

Ով չի հասկացել այս, նա յերբեք չի հասկանա վո՛չ Հոկտեմբերյան հեղափոխության բնույթը, վո՛չ պրոլետարիատի գիկտատուրայի բնությունը, վո՛չ ել մեր պրոլետարական իշխանության ներքին քաղաքականության յուրորինակությունը:

Պրոլետարիատի գիկտատուրան սոսկական կառավարական մի վերնախավ չէ, վարը «վարպետներն» «հատընտրված» և «փորձված ստրատեգի» հոգատար ձեռքով և «խեղաչիորեն հեմվում է» բնակչության այս կամ այն խավերի վրա: Պրոլետարիատի գիկտատուրան պրոլետարիատի ու գյուղացիության

աշխատավոր մտտաների դասակարգա-
յին դաշինքն ե՝ կապիտալի տասնամյակ
համար, սոցիալիզմի վերջնական հաղ-
թության համար, սլաշմանով, վոր աղ-
դաշինքի դեկավար ուժը պրոլետա-
րիատն ե հանդիսանում:

Այսպիսով խոսքն այն մասին չե
այտնեղ, վոր «մի քիչ» թերադնահատ-
վեն, կամ «մի քիչ» գերադնահատվեն
գյուղացիական շարժման հեղափոխա-
կան հնարավորությունները, ինչպես
այժմ սիրում են արտահայտվել «պեր-
մանենտ հեղափոխության» զիվանազի-
տական պաշտպաններից վոմանք: Խոս-
քը վերաբերում ե Հոկտեմբերյան հե-
ղափոխության հետևանքով ծագած նոր
պրոլետարական պետության բնությա-
նը: Խոսքը վերաբերում ե պրոլետա-
րիատի իշխանության բնութին, պրո-
լետարիատի բուն իսկ գիկտատուրայի
հիմունքներին:

«Պրոլետարիատի դիկտատուրան,
—ասում ե Լենինը,—աշխատավո-

վորության ավանդարդ պրոլետա-
րիատի ու աշխատավորների վոչ-
պրոլետարական բազմաթիվ խավե-
րի (մանր բուրժուազիա, մանր
տնտեսատիրուկներ, գյուղացիու-
թյուն, ինտելիգենցիա և այլն),
կամ նրանց մեծամասնության միջև
կնքված դասակարգային դաշինքի
հատուկ ձևն ե,—մի դաշինք, վորն
ուղղված ե կապիտալի դեմ,—դա-
շինք կապիտալը լիովին տապալե-
լու, բուրժուազիայի դիմադրու-
թյան և ռեստավրացիայի նրա կող-
մից յեղած փորձերը լիովին ճնշե-
լու նպատակով, դաշինք սոցիալիզ-
մի վերջնական ստեղծման ու ամ-
բազման նպատակով» (տե՛ս հա-
տոր XXIV, եջ 311):

Յեվ այնուհետև.

«Պրոլետարիատի դիկտատուրան,
յեթե այս լատինական, գիտական,
սպառնա-փիլիսոփայական արտա-

հայտությունը թարգմանենք ավելի պարզ լեզվով, ահա թե ինչ է նշանակում. միայն վորոշ դասակարգ, այն է՝ քաղաքային և ասհասարակ ֆարքիկա-գործարանային, արդյունարերական բանվորներն են ի վիճակի ղեկավարելու աշխատավորներին ու շահագործվողներին ամբողջ մասսային՝ կապիտալի լծի տակալման համար մղվող պայքարում, բուն իսկ տակալման ընթացքում, հաղթության պահպանման ու ամրացման համար մղվող պայքարում, նոր, սոցիալիստական հասարակակարգ ստեղծելու գործում, դասակարգերի լիակատար վաճառման համար մղվող ամբողջ պայքարում» (տե՛ս հ. XXIV, էջ 336) :

Այս է պրոլետարիատի ղեկատարության այն թեորիան, վոր տվել է Լենինը :

Նոկտեմբրյան հեղափոխության առանձնահատկություններից մեկն այն է, վոր այդ հեղափոխությունը պրոլետարիատի ղեկատարության լենինյան թեորիայի կլասիկ կիրառումն է :

Միքանի ընկերներ յենթադրում են, թե այդ թեորիան զուտ «ուսական» թեորիա չէ, վորը կապ ունի միայն ուսաստանյան իրականության հետ : Այդ ճիշտ չէ : Այդ միանգամայն սխալ է : Խոսելով պրոլետարիատի ղեկավարած վոչ-պրոլետարական դասակարգերի աշխատավոր մասսաների մասին՝ Լենինը նկատի ունի վո՛չ միայն ուսական դուղացիներին, այլև Խորհրդային Միության գեռես մոտ անցյալում Ռուսաստանի գաղութներ ներկայացնող ծայրամասերի՝ աշխատավորական տարրերին : Լենինն անդադար պնդում էր, վոր Ռուսաստանի պրոլետարիատն սուսնց այդ աշխատի մասսաների հետ զաչինք կնքելու չի կարողանա հաղթել : Ազդային հարցին

վերարեբող իր հողվածներում և Կոմիտեներն իրենցը արտասանած իր ճանաչումը Լենինը բազմիցս ասել է, վեր համաշխարհային հեղափոխության հաղթությունն անհնարին է առանց առաջավոր յերկրներին պրոլետարիատի հեղափոխական դաշինքի, հեղափոխական բռնի՝ սարկացված զաղութներին ճնշված ժողովուրդների հետ։ Բայց ի՞նչ են զաղութները, յեթե վոչ նույն ալբ ճնշված աշխատավոր մասսաները, և ամենից առաջ գյուղացիության աշխատավոր մասսաները։ Ո՞ւր հայտնի է, վեր գաղութների ազատագրման հարցը, ըստ Եյուրքյան, վոչ-պրոլետարիատի դասակարգերի աշխատավոր մասսաները ֆինանսական կապիտալի ճնշումից ու շահագործումից ազատելու հարցն է։

Բայց սրանից հետևում է, վեր պրոլետարիատի զինվորատուրայի լենինյան թեորիան զուտ «ռուսական» թեորիա է, այլ մի թեորիա չէ, վերը

պարտադիր է բոլոր յերկրների համար։ Բուլգիզմը միայն ռուսական յերեւոյթ է։ «Բուլգիզմը»,—ասում է Լենինը,—«տակտիկայի տիպար է բոլորի համար» (տե՛ս հ. XXIII, էջ 386)։

Սրանք են Հոկտեմբերյան հեղափոխության առաջին առանձնահատկության բնորոշ դժերը։

Ի՞նչպես է ընկ. Տրոցկու «պերմանենտ հեղափոխության» թեորիայի բանը Հոկտեմբերյան հեղափոխության այս առանձնահատկության տեսակետից։

Ձենք ընդարձակարանի ընկ. Տրոցկու 1905 թվականի դիրքի մասին, յերբ նա «պարզապես» մոռացել էր դյուղացիության՝ վերպես հեղափոխական ուժի՝ մասին, առաջադրելով «առանց ցարի, իսկ կառավարությունը բանվորական» լոզունդը, այսինքն՝ հեղափոխության առանց դյուղացիության՝ լոզունդը։ Նույնիսկ ընկ. Ռա-

դեկը, «պերմանենտ հեղափոխութեան»
այդ դիվանագիտական պաշտպանը,
այժմ հարկադրված է ընդունել, վոր
«պերմանենտ հեղափոխութեանը» 1905
թվականին նշանակում էր իրականու-
թյունից «ցատկում դեպի ողը» (տե՛ս
«Правда», 1924 թվի դեկտեմբերի 14):
Հիմա յերեւի բոլորն եւ ընդունում են,
վոր այլեւս չարժե վրայվել այդ «ցատ-
կումով դեպի ողը»:

Ձեռք ընդարձակարանի նաև ընկ.
Տրոցկու՝ պատերազմի ժամանակաշրջա-
նի, ասենք, 1915 թվականի, դիրքի
մասին, յերբ նա իր «Պարզաբ իշխա-
նութեան համար» հոդվածում, յեւնե-
լով այն բանից, թե «մենք ապրում
ենք իմպերիալիզմի դարաշրջանում»,
վոր իմպերիալիզմը «վո՛չ թե բուր-
ժուական ազգն է հակադրում հին ու-
ժիմին, այլ պրոլետարիատը՝ բուր-
ժուական ազգին», յեկավ այն յեզրա-
կացութեան, վոր դյուզացիութեան հե-
ղափոխական դերը պետք է նվազի, վոր

հողի կոնֆիսկացիայի լողունդն արդեն
չունի այն նշանակութեանը, ինչ նա
ունէր առաջներում (տե՛ս «1905 թվա-
կանը», էջ 289—292): Հայտնի յե, վոր
լենինը, քննութեան տոնելով ընկ.
Տրոցկու այդ հոդվածը, այն ժամանակ
մեղադրում էր նրան «դյուզացիութեան
դերը» «ժխտելու» համար, ասելով,
վոր «Տրոցկին իրականում ոչնում է
Ռուսաստանի լիբերալ բանվորական
քաղաքացեաներին, վորոնք դյուզա-
ցիութեան դերի «ժխտում» ասելով՝
հասկանում են հեղափոխութեան հա-
մար դյուզացիներին վտրի հանել
չցանկանալը» (տե՛ս հ. XVIII, էջ
318):

Ավելի լավ է անցնենք այս հարցի
վերաբերյալ ընկ. Տրոցկու ավելի ուշ
ժամանակվա աշխատութեաններին, այն
ժամանակաշրջանի աշխատութեաննե-
րին, յերբ պրոլետարական դիկտատու-
րան արդեն կարողացել էր հաստատուել
և յերբ ընկ. Տրոցկին հնարավորու-

Թյուն ուներ զործով ստուգելու «սեր-
մանենա հեղափոխության» իր թեո-
րիան և ուղղելու իր սխալները: Վեր-
ցնենք ընկ. Տրոցկու «1905 թվականը»
գրքի «Առաջարանը», վոր գրված է
1922 թվին: Ահա թե ինչ է ասում ընկ.
Տրոցկին այդ «Առաջարանում» «սեր-
մանենա հեղափոխության» մասին.

«Հենց 1905 թվի հունվարի 9-ի
և հոկտեմբերյան զործադուլի ա-
րանքում ընկած ժամանակամիջո-
ցում կազմավորվեցին հեղինակի այն
հայացքները Ռուսաստանի հեղա-
փոխական զարգացման բնութթի
մասին, վորոնք ստացան «սեր-
մանենա հեղափոխության» թեորիա
անունը: Այդ խրթին անվանումն
արտահայտում էր այն միտքը, թե
ռուսական հեղափոխությունը, վո-
րի առաջ անմիջականորեն բուր-
ժուական նպատակներ են կանդ-
նած, չի կարողանա, սակայն,

կանդ առնել նրանց վրա: Հեղափո-
խությունը չի կարողանա իր մեր-
ձավոր բուրժուական խնդիրները
լուծել այլ կերպ, բայց յեթե իշ-
խանության դուխ կանգնեցնելով
պրոլետարիատին: Իսկ վերջինս,
իշխանությունն իր ձեռքն առնելով,
հեղափոխության մեջ չի կարողա-
նա իրեն սահմանափակել բուր-
ժուական շրջանակներով: Ընդհա-
կառակը, հենց իր հաղթությունն
սպահովելու համար հարկ կլինի,
վոր պրոլետարական ավանդարդն
իր տիրապետության առաջին իսկ
սրահին ամենախոր ներխուժումներ
կատարի վո'չ միայն Ֆեոդալական,
այլև բուրժուական սեփականու-
թյան մեջ: Ընդամենն ա քշմամա-
կան ընդհարումների մեջ կմանի
վո'չ միայն բուրժուազիայի բոլոր
խմբավորումների հետ, վորոնք ի-
րեն աջակցում էյին իր հեղափո-
խական պայքարի առաջին սրահին,

այլի գլուղացիության լայն մաս-
սանքի հետ, վորոնց աջակցու-
թյամբ նա իշխանության և հատել:
Գլուղացիական բնակչության ճնշող
մեծամասնություն ունեցող հետա-
մնաց մի յերկրում բանվորական
կառավարության զրության հակա-
սությունները կարող են իրենց
լուծումը դնել միայն միջադեպ-
ին մասշտաբով, պրոլետարիատի
համաշխարհային հեղափոխության
ասպարեղում» (տե՛ս ընկ. Տրոցկու
«1905 թվականը» զբքի վերը հի-
շատակված «Առաջարանը» 1):

Այսպես և ասում ընկ. Տրոցկին իր
«պերմանենտ հեղափոխության» թեո-
րիայի մասին:

Բավական է միայն բաղդատել այս
ցիտատը Լենինի յերկերից վերը բեր-
ված՝ պրոլետարիատի գեկտատուրային

1 Ընդդժումն իմն է: Ի. Ստ.:

վերաբերող ցիտատների հետ, վորպես-
ղի հասկանանք այն ամբողջ անդունդը,
վոր բաժանում է պրոլետարիատի դեկ-
տատուրայի լենինյան թեորիան ընկ.
Տրոցկու «պերմանենտ հեղափոխու-
թյան» թեորիայից:

Լենինը խոսում է պրոլետարիատի
ու գլուղացիության աշխատավորական
խավերի դաշինքի մասին, վորպես պրո-
լետարիատի գեկտատուրայի հիմքի
մասին: Իսկ Տրոցկու մոտ ստացվում
են «պրոլետարական ավանդարդի»
«քշմամակամ բնդհարումներ» «գլու-
ղացիության լայն մասսաների» հետ:

Լենինը խոսում է պրոլետարիատի
կողմից աշխատավորների ու չահա-
դործվողների մասսաներին ղեկավարե-
լու մասին: Իսկ Տրոցկու մոտ ստաց-
վում են «հակասություններ բանվորա-
կան կառավարության դրության մեջ՝
գլուղացիական բնակչության ճնշող մե-
ծամասնություն ունեցող հետամնաց մի
յերկրում»:

Ըստ Լենինի՝ հեղափոխութիւնն իր ուժերը քաղում է ամենից պոռժ հենց Ռուսաստանի բանվորների ու գյուղացիների միջից: Իսկ Տրոցկու մոտ այնպես է դուրս գալիս, վոր անհրաժեշտ ուժերը կարելի չէ քաղել միայն «պրոլետարիատի համաշխարհային հեղափոխութեան ասպարեզում»:

Իսկ ի՞նչպես վարվենք, յեթե միջադպիսին հեղափոխութեանը վիճակված է ուշադրումով դալ: Մեր հեղափոխութեան համար լույսի վորևէ նշույլ կա՞ր դոյոք: Ընկ. Տրոցկին չի տալիս լույսի վորչ մի նշույլ, վորովհետև «հակասութիւնները բանվորական կառավարութեան դրութեան մեջ... կկարողանան իրենց լուծումը գտնել միայն... պրոլետարիատի համաշխարհային հեղափոխութեան ասպարեզում»: Ըստ այս պլանի՝ մեր հեղափոխութեան համար մնում է միայն մի հեռանկար. քարշ տալ իր գոյութիւնը սեփական

հակասութիւնների մեջ և արմատի վրա փտել՝ համաշխարհային հեղափոխութեան ասպարեզով:

Ի՞նչ է պրոլետարիատի գիկտատուրան՝ ըստ Լենինի:

Պրոլետարիատի գիկտատուրան մի իշխանութիւն է, վոր հենվում է պրոլետարիատի ու գյուղացիութեան աշխատավոր մասսաների դաշինքի վրա, վորը կնքված է «կապիտալի խտկատար տապալման» համար, «սոցիալիզմի վերջնական ստեղծման ու սմբուպնդման» համար:

Ի՞նչ է պրոլետարիատի գիկտատուրան՝ ըստ Տրոցկու:

Պրոլետարիատի գիկտատուրան մի իշխանութիւն է, վորը «թշնամական ընդհարումների մեջ» է «մտնում «գյուղացիութեան լայն մասսաների» հետ և «հակասութիւնների» լուծումը վորոնում է միայն «պրոլետարիատի համաշխարհային հեղափոխութեան ասպարեզում»:

ինչո՞վ ե տարբերվում «սերմանենտ հեղափոխության» այս «թերիամ» պրոլետարիատի գիկտատուրայի զաղափարի ժխտման վերաբերյալ մենչեիզմի հայանի թերիայից:

Ըստ եյության՝ վոչնչով:

Տարակույսներն անհնարին են: «Պերմանենտ հեղափոխությունը» դյուղացիական շարժման հեղափոխական հնարավորությունների սոսկական թերադնահատությունն է: «Պերմանենտ հեղափոխությունը» դյուղացիական շարժման մի այնպիսի թերադնահատություն է, վորը դեպի պրոլետարիատի գիկտատուրայի լենինյան թերիայի ժխտումն է տանում:

Ընկ. Տրոցկու «սերմանենտ հեղափոխությունը» մենչեիզմի այլատեսակությունն է:

Այսպես ե բանը Հոկտեմբերյան հեղափոխության առաջին առանձնահատկության վերաբերմամբ:

Վորո՞նք են Հոկտեմբերյան ... հեղա-

փոխության յերկրորդ առանձնահատկության բնորոշ գծերը:

Ուսումնասիրելով իմպերիալիզմը, մանավանդ պատերազմի ժամանակաշրջանում, Լենինը հանդեպ կապիտալատական յերկրների տնտեսական ու քաղաքական զարգացման անհավասարաչափության, թուիչքաձեության որևէքին: Ըստ այդ որենքի իմաստի՝ ձեռնարկությունների, տրեստների, արդյունաբերության ճյուղերի ու առանձին յերկրների զարգացումը կատարվում է վո՛չ թե համատարաչափ կերպով, վո՛չ թե սահմանված հերթականության կարգով, վո՛չ թե այնպես, վոր մի տրեստը, արդյունաբերության մի ճյուղը կամ մի յերկիրը ամբողջ ժամանակ առջևից դնան, իսկ մյուս տրեստները կամ յերկրները հաջորդականորեն մեկը մյուսի հետևից հետմնան,—այլ թուիչքաձե, մի շարք յերկրների զարգացման մեջ տեղի ունեցող քնդհատումներով ու մյուս յերկր-

Ներքի դարգացման մեջ տեղի ունեցող թռիչքներով դեպի առաջ: Ընդամին հետ մնացող յերկրների հին դիրքերը սլահպանելու «միանգամայն որին նախան» ձգտումը և առաջ ցատկած յերկրների՝ նոր դիրքեր զավթելու նույնքան «որինական» ձգտումն ունենում են այն հետևանքը, վոր իմպերիալիստական յերկրների պատերազմական ընդհարումներն անխուսափելի անհրաժեշտություն են հանդիսանում: Այդպես պատահեց, որինակ, Գերմանիային, վորը կես դար առաջ, Ֆրանսիայի ու Անգլիայի հետ համեմատած, մի հետամնաց յերկիր եր: Նույն այդ բանը պետք և ասել Ճապոնիայի մասին՝ Ռուսաստանի հետ համեմատած: Սակայն հայտնի յե, վոր արդեն XX դարի սկզբին Գերմանիան ու Ճապոնիան այնքան եյին առաջ ցատկել, վոր առաջինը կարողացել եր անցնել Ֆրանսիայից ու սկսել եր նեղել Անգլիային

համաշխարհային շուկայում, իսկ յերկրորդը՝ Ռուսաստանին: Հենց այդ հասություններից ել, ինչպես հայտնի յե, ծագեց մոտ անցյալի իմպերիալիստական պատերազմը:

Այդ որենքը յենում ե նրանից, վոր 1) «կապիտալիզմը վերաճել ե մի լուռ «առաջավոր» յերկրների կողմից յերկրադնդի բնակչության հսկայական մեծամասնությունը դադութային ճընման ու Ֆինանսական խեղդման յենթարկելու համաշխարհային սխտեմի» (տե՛ս Լենինի «Իմպերիալիզմի» Ֆրանսերեն հրատարակության առաջաբանը, հ. XIX, եջ 74):

2) «Այդ «ավարի» բաժանումը կատարվում ե համաշխարհորեն-հզոր, վորից-վլուխ զինված յերկու-յերեք դիլատիչների (Ամերիկա, Անգլիա, Ճապոնիա) միջև, վորոնք իրենց ավարը բաժանելու համար մղած իրենց պատերազմի մեջ են քաշում ամբողջ յերկրագունդը» (տե՛ս նույն տեղը):

3) Հակասությունները աճումը ֆինանսական ճնշման համաշխարհային սիստեմի ներսում և ռազմական ընդհանրումների անխղճափելիությունը տալու են դեպի այն, վոր իմպերիալիզմի համաշխարհային ճակատը հեղափոխության համար դառնում է դյուրախոցելի, իսկ այդ ճակատի ճեղքումն առանձին յերկրները կողմից՝ հավանական:

4) Այդ ճեղքումն ամենից ավելի հավանական կերպով կարող է տեղի ունենալ այն կետերում և այն յերկրներում, վորտեղ իմպերիալիստական ճակատի շղթան ավելի թույլ է, այսինքն՝ վորտեղ իմպերիալիզմն ամենից քիչ է կոփված, իսկ հեղափոխության համար ծավալվելն ամենից հեշտ է:

5) Դրա համար ել սոցիալիզմի հաղթությունը մի յերկրում, — յեթե այդ յերկիրը նույնիսկ պակաս է զարգացած կապիտալիստորեն, — իսկ կապիտալիզմը պահպանվել է մյուս յերկրներում, յե-

թե այդ յերկրները կապիտալիստորեն նույնիսկ ավելի յեն զարգացած, — լիովին հնարավոր է ու հավանական:

Սրանք են՝ յերկու խոսքով ասած՝ պրոլետարական հեղափոխության լենինյան թեորիայի հիմունքները:

Վորն է Հոկտեմբերյան հեղափոխության յերկրորդ առանձնահատկությունը:

Հոկտեմբերյան հեղափոխության յերկրորդ առանձնահատկությունն այն է, վոր այդ հեղափոխությունը պրոլետարական հեղափոխության լենինյան թեորիան պրակտիկայում կիրառելու տիպարն է:

Ով չի հասկացել Հոկտեմբերյան հեղափոխության այս առանձնահատկությունը, նա յերբեք չի հասկանա վո՛չ այդ հեղափոխության ինտերնացիոնալ բնությունը, վո՛չ նրա միջազգային հսկայական հզորությունը, վո՛չ նրա յունբորինակ արտաքին քաղաքականությունը:

«Տնտեսական ու քաղաքական զարգացման անհավասարաչափությունը, ասում ե լենինը,—կապիտալիզմի անսլալամական որոնքն ե: Այստեղից հետևում ե, վոր սոցիալիզմի հաղթությունը հնարավոր ե սկզբում միջանի կամ նույնիսկ մի՝ փռանձին վերցրած՝ կապիտալիստական՝ յերկրում: Այդ յերկրի հաղթած պրոլետարիատը, եքսպրոպրիացիայի յենթարկելով կապիտալիստներին և իր յերկրում սոցիալիստական արտադրություն կազմակերպելով՝ վտարի կեններ մնացած, կապիտալիստական աշխարհի դեմ՝ իր կողմը դրսովելով մյուս յերկրների ճնշված դասակարգերին, այդ յերկրներում սուպրատամբություն բարձրացնելով կապիտալիստների դեմ, անհրաժեշտության դեպքում նույնիսկ ռազմական ուժով հանդես գալով շահագործող դասակարգերի և նրանց

պետությունների դեմ»: Վորովհետև «անհնարին ե աղքերի ազատ միավորումը սոցիալիզմի մեջ առանց սոցիալիզտական հանրապետությունների շատ թե քիչ յերկարատե համառ պայքարի՝ հետամնաց պետությունների դեմ» (տե՛ս հ: XVIII, եջ 232—233):

Բոլոր յերկրների ոպորտունիստները պնդում են, թե պրոլետարական հեղափոխությունը կարող ե սկսվել—յեթե նա, ըստ նրանց թեորիայի, ընդհանրապես պետք ե վորեւ տեղ սկսվի—միայն արդյունաբերականորեն զարգացած յերկրներում, թե վորքան ավելի յեն զարգացած այդ յերկրներն արդյունաբերական տեսակետից, այնքան աւելի շանսեր կան սոցիալիզմի հաղթության համար, ընդվորում մի յերկրում, այն ել կապիտալիստորեն քիչ զարգացած յերկրում, սոցիալիզմի հաղթելու հնարավորությունը նրանք բա-

ցառում են, իբրև միանգամայն անհավանական մի բան: Լենինը դեռևս պատերազմի ժամանակ, հենվելով իմպերիալիստական պետությունների անհավասարաչափ զարգացման որոնքի վրա, ոպորտունիստներին հակադրում է պրոլետարական հեղափոխության իր թեորիան այն մասին, վոր սոցիալիզմը կարող է հաղթել մի յերկրում, յեթե նույնիսկ այդ յերկիրը կապիտալիստորեն պակաս է զարգացած:

Հայտնի յե, վոր Հոկտեմբերյան հեղափոխությունն ամբողջապես հաստատեց պրոլետարական հեղափոխության լենինյան թեորիայի ճշտությունը:

Ի՞նչպես է ընկ. Տրոցկու «պերմանենտ հեղափոխության» բանը պրոլետարական հեղափոխության լենինյան թեորիայի տեսակետից:

Վերցնենք ընկ. Տրոցկու «Մեր հեղափոխությունը» (1906 թ.) բրոշյուրը: Ընկ. Տրոցկին գրում է,

«Առանց յեվրոպական պրոլետարիատի պետական ուղղակի աջակցության՝ Ռուսաստանի բանվոր դասակարգը չի կարողանա իշխանությունը պահել և իր ժամանակավոր տիրապետությունը վերածել յերկարատև սոցիալիստական դիկտատուրայի: Սրա նկատմամբ մի բոսկե անգամ չի կարելի կասկածել» (Տէ'ս «Մեր հեղափոխությունը», էջ 278):

Ինչի՞ մասին է խոսում այս ցիտատը: Հենց այն մասին, վոր սոցիալիզմի հաղթությունը մի յերկրում, տվյալ դեպքում՝ Ռուսաստանում, անհնարին է «առանց յեվրոպական պրոլետարիատի պետական ուղղակի աջակցության», այսինքն մինչև յեվրոպական պրոլետարիատի կողմից իշխանություն նվաճելը:

Ի՞նչ ընդհանուր բան կա այս «թեորիայի» և Լենինի այն դրույթի միջև, վոր հնարավոր է սոցիալիզմի հաղթա-

նակը «մեկ՝ առանձին վերցրած՝ կապիտալիստական յերկրում»:

Պարզ է, վոր այստեղ ընդհանուր վաճառք չկա:

Բայց յենթադրենք, թե ընկ. Տրոցկու այս բրոշյուրը, վոր հրատարակվել է 1906 թվականին, յերբ դժվար էր վորոշել մեր հեղափոխության բնույթը, տկամա սխալներ է պարունակում և վոչ-իտվին է համապատասխանում ընկ. Տրոցկու ավելի ուշ ժամանակաշրջանի հայացքներին: Քննության առնենք ընկ. Տրոցկու մեկ ուրիշ բրոշյուրը, նրա «Հաշտության ծրագիրը», վորը լույս է ընծայվել 1917 թ. Հոկտեմբերյան հեղափոխության նախորդակին և այժմ (1924 թ.) վերահրատարակվել է «1917» շրջում: Այս բրոշյուրում ընկ. Տրոցկին քննադատում է պրոլետարական հեղափոխության լենինյան թեորիան մի յերկրում սոցիալիզմի հաղթելու մասին և նրան հակադրում է Յեվրոպայի Միացյալ Նահանգների լոգունդը: Նա

պնդում է, թե սոցիալիզմի հաղթությունը մի յերկրում անհնարին է, թե սոցիալիզմի հաղթությունը հնարավոր է վորպես Յեվրոպայի միավորված ու Յեվրոպայի Միացյալ Նահանգներ կադմած միջանի հիմնական յերկրների (Անգլիա, Ռուսաստան, Գերմանիա) հաղթություն միայն, կամ այդ հաղթությունը բողոքովին անհնարին է: Նա ուղղակի ասում է, վոր «Հաղթական հեղափոխությունը Ռուսաստանում կամ Անգլիայում աներևակայելի յեռանց Գերմանիայի հեղափոխության, և ընդհակառակը» (տե՛ս «1917», ընկ. Տրոցկու Յերկերի III հ., մ. I, էջ 89):

«Պատմական փոքրիշատե կոնկրետ միակ նկատառումը Միացյալ Նահանգների լոգունդի դեմ,—ասում է ընկ. Տրոցկին,—ձեւակերպվել է չվեյցարական «Սոցիալ-դեմոկրատ»-ում (բողիկեներին այն ժա-

մանակվա կենտրոնական որդանը:
Ի. Ստ.) հետեյալ Ֆրադի մեջ.
«Տնտեսական ու քաղաքական դար-
դացման անհավասարաչափությունը
կապիտալիզմի անսլաքմանական ու-
րենքն է»: «Սոցիալ-դեմոկրատն»
այստեղից անուժ եր այն հետեու-
թյունը, վոր հնարավոր է սոցիա-
լիզմի հաղթությունը մի յերկրում
և վոր այդ պատճառով կարիք չկա
պրոլետարիատի դիկտատուրան յու-
րաքանչյուր առանձին պետության
մեջ պայմանավորել Յեվրոպայի
Միացյալ Նահանգների ստեղծու-
մով: Վոր տարբեր յերկրների կա-
պիտալիստական զարգացումն ան-
հավասարաչափ է, այդ միանգա-
մայն անվիճելի դատողությունն է:
Բայց այդ անհավասարաչափու-
թյունն ինքը միանգամայն անհա-
վասարաչափ է: Անգլիայի, Ավստ-
րիայի, Գերմանիայի կամ Ֆրան-
սիայի կապիտալիստական մակար-

դակը միատեսակ չէ: Բայց Աֆրի-
կայի ու Ասիայի հետ համեմատած՝
այդ բոլոր յերկրները ներկայաց-
նում են կապիտալիստական «Յեվ-
րոպա», վորը հասունացել է սո-
ցիալական հեղափոխության հա-
մար: Վոր վո՛չ մի յերկր իր
պայքարում չպետք է «սպասի» ու-
րիշներին—այս տարրական մի միտք
է, վորն ոգտակար ու անհրաժեշտ
է կրկնել, վորպեսզի զուգահեռ ին-
տերնացիոնալ գործողության դա-
ղափարը չնենգափոխվի ինտերնա-
ցիոնալ սպասողական անգործու-
թյան դաղափարով: Ուրիշներին
չսպասելով՝ մենք սկսում է շարու-
նակում ենք պայքարն ազգային
հողի վրա, լիովին հավատացած
լինելով, վոր մեր նախաձեռնու-
թյունը զարկ կտա մյուս յերկրնե-
րում տեղի ունեցող պայքարին.
Իսկ յեթե այդ տեղի չունենար, ա-
պա անհուսալի կլիներ կարծել—այս

ենն վկայում թե՛ պատմության
փորձը, թե՛ թեոքիական նկատա-
ռումները,—վոր, որինակ, հեղա-
փոխական Ռուսաստանը կարող
կլինի դիմակայել պահպանողական
Յեվրոպայի հանդեպ, կամ սոցիա-
լիստական Գերմանիան կարող
կլինի մեկուսացած մնալ կապիտա-
լիստական աշխարհում» (տե՛ս ընկ.
Տրոցկու Յերկերի հ. III, մ. 1,
էջ 89—90):

Ինչպես տեսնում եք, մեր առջևն է
Յեվրոպայի հիմնական յերկրներում
սոցիալիզմի միաժամանակ հաղթելու
նույն թեորիան, վորը, իբրև կանոն,
բացառում է հեղափոխության լենի-
նյան թեորիան՝ մի յերկրում սոցիա-
լիզմի հաղթելու մասին:

Ինչ խոսք, վոր սոցիալիզմի լիակա-
տար հաղթության համար, հին կար-
գերի վերականգնման դեմ լիակատար
յերաշխիք ունենալու համար անհրա-

ժեշտ են միջանկ յերկրների պրոլե-
տարների միահամուռ ջանքերը: Ինչ
խոսք, վոր առանց Յեվրոպայի պրոլե-
տարիատի աջակցության մեր հեղափո-
խությանը, Ռուսաստանի պրոլետարիա-
տը չէր կարողանա դիմակայել (УСТО-
ИТЬ) ընդհանուր ճնշմանը, ճիշտ այն-
պես, ինչպես և Արևմուտքի հեղափո-
խական շարժումն առանց Ռուսաստանի
հեղափոխության աջակցության չէր կո-
րողանա զարգանալ այն տեմպով, վո-
րով նա սկսեց դարգանալ Ռուսաստա-
նում պրոլետարական դիկտատուրա
հաստատվելուց հետո: Ինչ խոսք, վոր
մեղ աջակցությունն է հարկավոր: Բայց
ի՞նչ բան է արևմտա-յեվրոպական պրո-
լետարիատի աջակցությունը մեր հեղա-
փոխությանը: Յեվրոպական բանվորնե-
րի համակրանքը դեպի մեր հեղափո-
խությունը, նրանց պատրաստակամու-
թյունը՝ խափանելու իմպերիալիստնե-
րի՝ ինտերվենցիայի վերաբերյալ պլան-
ները—այս ամենն աջակցությունն է

արդյոք, լուրջ ոգնութիւնն է: Անպայ-
ման՝ այո՛: Առանց այդպիսի աջակցու-
թյան, առանց վո՛չ միայն յեւրոպական
բանվորներէ, այլև դադութային ու
կախյալ յերկրներէ այդպիսի աջակցու-
թյան, այդպիսի ոգնութեան՝ Ռուսաս-
տանի պրոլետարական զինկոմունիստ
բանը դժվար կլինէր: Արդյո՞ք մինչև
այժմ բախական է յեղել այդ համա-
կրանքը և այդ ոգնութիւնը, վերը
միացած և մեր Կարմիր բանակի հզո-
րության հետ և Ռուսաստանի բանվոր-
ների ու դեռդաշիններէ՝ սոցիալիստական
հայրենիքը կըծքով պաշտպանելու պատ-
րաստակամութեան հետ, — արդյո՞ք այս
ամենը բախական է յեղել, վորպեսզի
հետ մղենք իմպերիալիստներէ դրոհ-
ները և անհրաժեշտ պայմաններ նվա-
ճենք լուրջ շինարարական աշխատանքի
համար: Այո՛, բախական է յեղել: Այդ
համակրանքն աճո՞ւմ է արդյոք, թե
նվազում է: Անպայման աճում է: Այդ-
պիսով՝ մենք ունենք արդյոք բարե-

նպաստ պայմաններ վո՛չ միայն նրա
համար, վորպեսզի առաջ շարժենք սո-
ցիալիստական տնտեսութիւն կազմա-
կերպելու դրո՞ծը, այլև նրա համար,
վորպեսզի, մեր հերթին, աջակցու-
թիւնն ցույց տանք ինչպես արեւմտա-
յեւրոպական բանվորներին, այնպես և
Արեւելքի ճնշված ժողովուրդներին:
Այո՛, ունենք: Դրա մասին պերճախոս
կերպով վկայում և սլրոկտարական
զինկոմունիստայի յոթամյա պատմո-
թիւնը Ռուսաստանում: Կարելի՞ ցե
արդյոք ժխտել, վոր աշխատանքային
հուժկու վերելքը մեղանում սկսվել է
արդեն: Վո՛չ, չի կարելի ժխտել:

Այս ամենից հետո ի՞նչ նշանակու-
թիւն կարող է ունենալ ընկ. Տրոցկու
հայտարարութիւնն այն մասին, թե
հեղափոխական Ռուսաստանը չէր կա-
րողանա զիմակայել պահպանողական
Յեւրոպայի հանդէպ:

Դա կարող է միայն մի նշանակու-
թիւն ունենալ. — նախ՝ ընկ. Տրոցկին չի

զլուծմ մեր հեղափոխության ներքին հղորակիչները. յերկրորդ՝ ընկ. Տրոցկին չի հասկանում այն բարոյական անկեղծության անդնահատելի նշանակությունը, վոր մեր հեղափոխությանը ցույց են տալիս Արևմուտքի բանվորներն ու Արևելքի գյուղացիները. յերրորդ՝ ընկ. Տրոցկին չի կարողանում ըմբռնել այն ներքին անկարողությունը, վորը ներկայումս մաշում է իմպերիալիզմին:

Տարվելով պրոլետարական հեղափոխության լենինյան թեորիայի քննադատությամբ՝ ընկ. Տրոցկին անակնկալորեն գլխովին ջախջախեց իրեն 1917 թվին լույս տեսած և 1924 թվին վերահրատարակված իր «Հաշտության ծրագիրը» բրոշյուրում:

Բայց դույցե հնացել է ընկ. Տրոցկու նաև աճյա բրոշյուրը, վորևե պատճառով դադարելով նրա այժմյան հայացքներին համապատասխանելուց: Վերջինք ընկ. Տրոցկու ավելի ուշ ժա-

մանակների աշխատությունները, վորոնք զրվել են այն ժամանակ, յերր պրոլետարական հեղափոխությունը հաղթել էր մի յերկրում, Ռուսաստանում: Վերջինք, որինակ, «Հաշտության ծրագիրը» բրոշյուրի նոր հրատարակության ընկ. Տրոցկու «Վերջաբանը», վոր զրված է 1922 թվականին: Ահա թե ինչ է զրուծ նա այդ «Վերջաբանում».

«Հաշտության ծրագրում» մի քանի անգամ կրկնվող այն պնդումը, թե պրոլետարական հեղափոխությունը չի կարող հաղթանակաւորեն այաբրտիլ ազդային շրջանակներում, թերևս, ընթերցողներից վոժմանց համար հերքված թվաւմեր Խորհրդային Հանրապետության համարյա հնգամյա փորձով: Բայց այդպիսի յեղրակացությունն անհիմն կլինի: Այն փաստը, վոր ամբողջ աշխարհի դեմ բանվորական պետությունը կանգուն մնաց

մի յերկրում, այն եւ հետամնաց
մի յերկրում, վկայում ե պրոլե-
տարիատի հսկայական հզորութեան
մասին, վորն ուրիշ, ամէլի առա-
ջավոր, ամէլի քաղաքակիրթ յեր-
կրներում ընդունակ կլինի հիրավի
հրաշքներ դործելու: Բայց պաշտ-
պանելով ու պահպանելով մեզ քա-
ղաքական ու ռազմական իմաստով,
վորպէս պետութիւն, մենք սոցիա-
լիստական հասարակութեան ստեղծ-
ման չհասանք և նույնիսկ չմոտե-
ցանք... Քանի դեռ մնացած յեւ-
րոպական պետութիւններում իշ-
խանութեան դուրս կանգնած ե
բուրժուազիան, մենք պայքարելով
տնտեսական մեկուսացման դեմ՝
ստիպւած ենք համաձայնութիւն
վորոնել կապիտալիստական աշխար-
հի հետ. միևնույն ժամանակ կա-
րելի յե վստահ կերպով ասել, վոր
այդ համաձայնութիւնները, լավա-
զուն դեպքում, կարող են ոգնել մեզ

բժշկելու այս կամ այն տնտեսա-
կան վերքերը, անելու այս կամ
այն քայլը դեպի առաջ, բայց վոր
սոցիալիստական տնտեսութեան իս-
կական վերելքը Ռուսաստանում
հնարավոր կդառնա Յեւրոպայի կա-
րեորադուն յերկրներում պրոլե-
տարիատի հաղթելուց հետո մի-
այն»¹ (տե՛ս ընկ. Տրոցկու Յեր-
կերի հ. III, մ. 1, էջ 92—93):

Այսպէս ե ասում ընկ. Տրոցկին՝
տինհայտորեն մեղանչելով իրականու-
թեան դեմ և համառորեն ջանալով վեր-
կել «պերմանենտ հեղափոխութիւնը»
վերջնական կործանումից:

Դուրս ե դալիս, վոր ինչպէս ել
չուռումուռ դաս, սոցիալիստական հա-
սարակութեան ստեղծման վո՛չ միայն
«չենք հասել», այլ մինչև անգամ
«չենք ել մոտեցել»: Բանից դուրս ե

1 Ընդգծումն իմն ե: Ի. Ստ.:

դալիս, վոր վոմանք «կապիտալիստական աշխարհի հետ համաձայնությունների դալու» հույս են ունեցել, բայց չարդվում է, վոր այդ համաձայնություններից նույնպես բան դուրս չի դալիս, վորովհետեւ, ինչպես եւ շուտով մուռ դաս, «սոցիալիստական տնտեսության իսկական վերելք» չես ստանա, մինչեւ վոր պրոլետարիատը չհաղթի «Յեվրոպայի կարևորագույն յերկրներում»:

Իսկ քանի վոր Արեւմուտքում դեռևս հաղթություն չկա, ապա Ռուսաստանի հեղափոխության համար մնում է «ընդունություն անել»—կա՞մ արմատի վրա վրտելը, կա՞մ վերասերվել չուղեփռակած պետության:

Ձուր չէ, վոր ընկ. Տրոցկին ահա արդեն յերկու տարի յե՛ խոսում է մեր կուսակցության «վերասերման» մասին:

Ձուր չէ, վոր ընկ. Տրոցկին անցյալ

տարի մարդարեանում եր մեր յերկրի «կործանման» մասին:

Այս տարրերնակ «թերթիան» ի՞նչպես համաձայնեցնել «մի յերկրում սոցիալիզմի հաղթության» վերաբերյալ լեւնինի թերթիայի հետ:

Այս տարրերնակ «հեռանկարն» ի՞նչպես համաձայնեցնել լենինի այն հեռանկարի հետ, ըստ վորի տնտեսական նոր քաղաքականությունը «սոցիալիստական եկոնոմիկայի հիմքը կառուցելու» հնարավորություն կտա մեզ:

Այս «սերմաննա» անհուսությունն ի՞նչպես համաձայնեցնենք լենինի, որինակ, հետևյալ խոսքերի հետ.

«Սոցիալիզմն արդեն այժմ հեռավոր ապագայի, կամ վորեւե վերապահան պատկերի, կամ վորեւե սըրբապատկերի հարց չէ: Սրբապատկերների նկատմամբ մենք մնացել ենք մեր հին, խիստ վաղ կարծիքին: Մենք սոցիալիզմը ներս ենք քաշել:

առորդա կյանքի մեջ և այստեղ և, վոր պետք է գլուխ հանենք: Ահա թե ինչն է մեր որվա խնդիրը, ահա թե ինչն է մեր դարաշրջանի խընդիրը: Թույլ տվեք ինձ վերջացնելու՝ արտահայտելով այն վստահությունը, վոր ինչքան ել այդ խընդիրը դժվար լինի. ինչքան ել այն նոր լինի մեր առաջվա խնդրի հետ համեմատած և վորքան ել այն շատ դժվարություններ և պատճառում մեզ,—մենք բոլորս միասին, վոչ թե վաղը, այլ միքանի տարվա ընթացքում, մենք բոլորս միասին կլուծենք այդ խնդիրը՝ ինչպես ել լինի, այնպես վոր նեպական Ռոսսաստանից կստացվի սոցիալիստական Ռուսաստան» (տե՛ս հատոր XXVII, էջ 366):

Ի՞նչպես համաձայնեցնենք այդ «պերմանենտ» անլուսությունը Լենինի, որինակ, հետևյալ խոսքերի հետ,

«Իրոք պետության իշխանությունն արտադրության բոլոր խաչոր միջոցների վրա, պետության իշխանությունը պրոլետարիատի ձեռքին, այդ պրոլետարիատի դաշինքը շատ միլիոններ կազմող մանր ու մանրագույն գյուղացիներին հետ, այդ պրոլետարիատի համար գյուղացիությանը ղեկավարելու դործն սպահովելը և այլն—մի՞թե այս այն ամենը չե, ինչ հարկավոր է, վորպեսզի կոոպերացիայից, միմիայն կոոպերացիայից, վոր մենք առաջ քամահրում եյինք վորպես չարժեքական կոոպերացիա, և վորը վորոշ տեսակերից իրավունք ունենք քամահրելու այժմ, նեպի պայմաններում նույնպես,—մի՞թե այս բոլոր անհրաժեշտը չե լիակատար սոցիալիստական հասարակություն կառուցելու համար: Այս դեռևս սոցիալիստական հասարակության կառուցում չե, բայց սա

այն ամենն է, ինչ անհրաժեշտ է
և բավական այդ կառուցման հա-
մար» (տե՛ս Հ. XXVII, էջ 392):

Պարզ է, վոր այստեղ չկա ու չի ել
կարող լինել վոչ մի համաձայնեցում:
Ընկ. Տրոցկու «պերմանենտ հեղափո-
խությունը» բացասումն է պրոլետա-
րական հեղափոխության լենինյան թեո-
րիայի, և ընդհակառակը—պրոլետարա-
կան հեղափոխության լենինյան թեո-
րիան բացասումն է «պերմանենտ հե-
ղափոխության» թեորիայի:

Մեր հեղափոխության ուժերին ու
ընդունակություններին չհավատալը,
ոռևաստանյան պրոլետարիատի ուժե-
րին ու ընդունակություններին չհավա-
տալը—այս է «պերմանենտ հեղափո-
խության» թեորիայի յենթահոդը (ПОД-
ПОЧВА):

Մինչև այժմ սովորաբար նշում եյին
«պերմանենտ հեղափոխության» թեո-
րիայի մի կողմը—դյուզացիական շարժ-
ման հեղափոխական հնարավորություն-

ներին չհավատալը: Այժմ, արդարացի
լինելու համար, այդ կողմն անհրա-
ժեշտ է լրացնել մյուս կողմով—Ռու-
սաստանի պրոլետարիատի ուժերին ու
ընդունակություններին չհավատալով:

Ինչո՞ւ է տարբերվում ընկ. Տրոց-
կու թեորիան մենչևիզմի սովորակա-
ն թեորիայից այն մասին, թե սոցիալիզ-
մի հաղթությունը մի յերկրում, այն
եւ հետամնաց յերկրում, անհնարին է
առանց պրոլետարական հեղափոխու-
թյան նախապես հաղթելուն «Արևմտյան
Յեվրոպայի հիմնական յերկրներում»:

Ըստ ելության՝ վոչնչով:

Տարակույսներն անհնարին են: Ընկ.
Տրոցկու «պերմանենտ հեղափոխու-
թյան» թեորիան մենչևիզմի ալլատե-
սակությունն է:

Վերջին ժամանակներս մեր մամու-
լում յերևան են յեկեւ փտած դիվանա-
դեսներ, վորոնք ջանում են «պերմա-
նենտ հեղափոխության» թեորիան անց-
կացնել վորպես լենինիզմի հետ համա-

տեղեկի ինչ-վոր մի բան: Իհարկե, ասում են նրանք, այդ թեորիան անպետք դուրս յեկավ 1905 թվականին: Բայց ընկ. Տրոցկու սխալն այն է, վոր նա այն ժամանակ առաջ եր վազել, փորձելով 1905 թվականի իրադրության նկատմամբ կիրառել այն, ինչ վոր այն ժամանակ չէր կարելի կիրառել:

Բայց հետադայում, ասում են նրանք, որինակ՝ 1917 թվականի հոկտեմբերին, յերբ հեղափոխությունը կարողացել եր լիովին հասունանալ, ընկ. Տրոցկու թեորիան իբր թե միանշամայն իր տեղում դուրս յեկավ: Դժվար չե կռահել, վոր այդ դիվանդետներինց ամենազլխավորն ընկ. Ռոզեկն է: Չե՞ք հաճի արդյոք ունկընդրել:

«Պատերազմն անդունդ փորեց հող նվաճելու ու հաշտության ձգտող դյուղացիության և մանր-բուրժուական կուսակցությունների մի-

ջև. պատերազմը դյուղացիությունը հանձնեց բանվոր դասակարգի և նրա ավանգարդի՝ բուլժեիկներին կուսակցության ղեկավարությանը: Հնարավոր դարձավ վո՛չ թե բանվոր դասակարգի ու դյուղացիության դիկտատուրան, այլ դյուղացիության վրա հենվող բանվոր դասակարգի դիկտատուրան: Այն, ինչ վոր Ռոզա Լուքսեմբուրգն ու Տրոցկին 1905 թվականին առաջադրում էին Լենինի դեմ (այսինքն «պերմանենտ հեղափոխությունը»: Ի. Ստ.), իրականում պատմական զարդացման յերկրորդ ետապ դուրս յեկավ» (տե՛ս «Правда» 1924 թ. փետրվարի 21, № 42):

Այսպեղ յուրաքանչյուր խոսքը խորդախուժն է:

Ճիշտ չե, թե պատերազմի ժամանակ «Հնարավոր դարձավ վո՛չ թե բանվոր դասակարգի ու դյուղացիության

դիկտատուրան, այլ դյուղացիության վրա հենվող բանվոր դասակարգի դիկտատուրան»։ Իրապես 1917 թվականի Փետրվարյան հեղափոխությունն եր պրոլետարիատի ու դյուղացիության դիկտատուրայի իրականացումը, վոր յուրատեսակ կերպով միահյուսված եր բուրժուազիայի դիկտատուրայի հետ։

Ճիշտ է, թե «պերմանենտ հեղափոխության» թեորիան, վորի մասին ընկ. Ռադեկն ամօթխածությամբ լռում է, 1905 թ. Ռոզա Լուքսեմբուրգն ու Տրոցկին են առաջադրել։ Իրապես այդ թեորիան առաջադրել էյին Պարվուսն ու Տրոցկին։ Այժմ տասն ամիս անց, ընկ. Ռադեկն ուղղում է իրեն՝ հարկավոր համարելով հայհոյել Պարվուսին «պերմանենտ հեղափոխության» համար (տե՛ս նրա հոդվածը Պարվուսի մասին «Правда»-յում)։ Բայց արդարությունը պահանջում է ընկ. Ռադեկից, վոր հայհոյանքի յենթարկվի

նաև Պարվուսի կոմպունիոնը — ընկ. Տրոցկին։

Ճիշտ է, թե 1905 թվի հեղափոխության կողմից դեն չպրտված «պերմանենտ հեղափոխությունը» ուղիղ դուրս յեկավ «պատմական զարգացման յերկրորդ ետապում», այսինքն Հոկտեմբերյան հեղափոխության ժամանակ։ Հոկտեմբերյան հեղափոխության ամբողջ ընթացքը, նրա ամբողջ զարգացումը ցույց տվին ու ասպացուցեցին «պերմանենտ հեղափոխության» թեորիայի լիակատար սնանկությունը, նրա լիակատար անհամատեղելիությունը լենինիզմի հիմունքների հետ։

Քաղցրիկ ճառերով ու փտած դիվանադիտությամբ էսս ծածկել այն լայներախ անդունդը, վոր ընկած է «պերմանենտ հեղափոխության» թեորիայի և լենինիզմի միջև։

III

ԲՈՂՇԵՎԻԿՆԵՐԻ ՏՍԿՏԻԿԱՅԻ ՄԻՔԱՆԻ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ,
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԺԱ-
ՄԱՆԱԿԱՇԻՋԱՆՈՒՄ

Վորպեսզի հասկանանք բոլշևիկներին՝
Հոկտեմբերի նախապատրաստման ժա-
մանակաշրջանի տախտիկան, անհրա-
ժեշտ է, վոր պարզենք մեզ համար
այդ տախտիկայի գոնե մի քանի առանձ-
նապես կարեւոր առանձնահատկություն-
ները: Այդ առաջել էս անհրաժեշտ է
այն պատճառով, վոր բոլշևիկներին
տախտիկային վերաբերող բազմաթիվ
բրոշյուրներում հաճախ չըջանցվում են
հենց այդ առանձնահատկությունները:

Այդ ի՞նչ առանձնահատկություններ
են:

Առաջին առանձնահատկություն: Յե-
թե լսես ընկ՝ Տրոցկուն, կարելի չէ

կարծել, թե Հոկտեմբերի նախապատ-
րաստման պատմությունն ունի ընդա-
մենը յերկու ժամանակաշրջան—հետա-
խույության ժամանակաշրջան և ապրս-
տամբության ժամանակաշրջան, իսկ
ինչ դրանից ալելի չէ, այն ի հարեն
է: Ի՞նչ բան է 1917 թվի ապրիլյան
մանիֆեստացիան: «Ապրիլյան մանի-
ֆեստացիան, վորն ալելի «ձախ» ըն-
թացավ, քան հարկն էր, մի հետախու-
ղական արտելք էր՝ ստուգելու համար
մասսաների տրամադրությունն ու
փոխհարարելությունները նրանց ու
խորհրդային մեծամասնության միջև»
(տե՛ս ընկ. Տրոցկու Յերկերի հ. III,
մ. 1, էջ XXVII): Իսկ ի՞նչ բան է
1917 թվի հուլիսյան «ցույցը»: Ընկ.
Տրոցկու կարծիքով՝ «ըստ էյության
այս անգամ էլ գործը հանդեց նոր
ալելի լայն հետախույության՝ չարմ-
ման նոր, ալելի բարձր ետպում»
(տես նույն տեղը, էջ XXXII): Ինչ
ասել կուզի, վոր 1917 թվի հունիսյան

ցույցը, վոր սարքվեց մեր կուսակցութեան պահանջով, ըստ ընկ. Տրոցկուս պատկերացման՝ առաւել ևս սկսեց և «հետախուզութիւն» կոչվի:

Այսպիսով՝ դուրս և դաւիս, վոր բոլշևիկներն արդեն 1917 թվականի մարտին ունեյին պատրաստի քաղաքական բանակ՝ բաղկացած բանվորներից ու դյուղացիներից, և յեթե այդ նրանք դորժի չեյին դնում ապստամբութեան համար վո՛չ ասլիլին, վո՛չ հունիսին, վո՛չ եւ հուլիսին, այլ դբարդվում եյին լոկ «հետախուզութեամբ», ապա այդ այն պատճառով, և միայն այն պատճառով եր, վոր «հետախուզութեան տվյալներն» այն ժամանակ նպաստավոր «ցուցմունքներ» չեյին տալիս:

Ինչ ասել կուզի, վոր մեր կուսակցութեան քաղաքական տակտիկայի այս դռեհկացված պատկերացումը վոչ այլ ինչ և, բայց յեթե սովորական ռազմական տակտիկայի շփոթումը բոլ-

շևիկների հեղափոխական տակտիկայի հետ:

Իրապես այդ բոլոր ցույցերը, ամենից առաջ, արդյունք եյին մասսաների տարերային ճնշման, արդյունք եյին մասսաների բուռն կերպով փողոց ձգտող զայրույթի՝ ընդդեմ պատերազմի:

Իրապես կուսակցութեան դերն այստեղ հանդում եր մասսաների տարերայնորեն ծագող յեւրյթների ձևավորմանն ու ղեկավարմանը՝ բոլշևիկների հեղափոխական լոզունդների դժով:

Բոլշևիկներն իրապես չունեյին, և 1917 թվի մարտին չեյին եւ կարող ունենալ, քաղաքական պատրաստի բանակ: Բոլշևիկները միայն ստեղծում եյին այդպիսի բանակ (և այն, վերջապես, ստեղծեցին մինչև 1917 թվի հոկտեմբերը) դասակարգերի կովի ու ընդհարումների ընթացքում՝ 1917 թվի ապրիլից մինչև հոկտեմբերը, ստեղծում եյին այն թե՛ ապրիլյան մանի-

Փետտացիայի միջոցով, թե՛ հունիսյան
ու հուլիսյան ցույցերի միջոցով, թե՛
չըջանային ու համաքաղաքային դու-
մաների ընտրությունների միջոցով,
թե՛ կոռնիլովչիկնայի դեմ պայքարե-
լու միջոցով, թե՛ խորհուրդները նվա-
ճելու միջոցով: Քաղաքական բանակն
այն չէ, ինչ վոր ռադմական բանակն
է: Յեթե զինվորական հրամանատարու-
թյունը պատերազմի յե գիմում՝ ձեռ-
քին արդեն պատրաստի բանակ ունե-
նալով, ապա կուսակցությունն ստիպ-
ված է իր բանակն ստեղծել բուն իսկ
պայքարի ընթացքում, դասակարգելի
ընդհարումների ընթացքում, այն չա-
փով, ինչ չափով իրենք մասսաները
սեփական փորձով համոզվում են կու-
սակցության լողունդների ճշտությանը,
նրա քաղաքականության ճշտությանը:

Իհարկե, ամեն մի ալլալիսի ցույց
դրա հետ մեկտեղ տալիս եր աչքից
թաղնված ուժերի հարարերակցու-
թյունների վորոշ լուսարանում, վորոշ

հետախուզում, բայց հետախուզու-
թյունն այստեղ վո՛չ թե ցույցի շար-
ժառիթն եր, այլ նրա բնական հե-
տևանքը:

Վերլուծելով հոկտեմբերի ապստամ-
բության նախորեյին յեղած անցքերը
ու դրանք համեմատելով ապրիլ—հու-
լիսի անցքերի հետ՝ լենինն ասում է.

«Բանը հենց այնպես չէ, ինչ-
պես եր ապրիլի 20—21-ից, հու-
նիսի 9-ից, հուլիսի 3-ից առաջ,
վորովհետև այն ժամանակ կար
տարեբային հուզում, վորը մենք
վորպես կուսակցություն կամ չե-
յինք ըմբռնում (ապրիլի 20-ին),
կամ հետ եյինք պահում ու ձեռ-
վորում իրրե խաղաղ ցույց (հու-
նիսի 9-ին և հուլիսի 3-ին): Վո-
րովհետև այն ժամանակ մենք լավ
գիտեյինք, վոր խորհուրդները
դեռևս մերը չեն, վոր դյուղացի-
ները դեռևս հավատում են լիբեր-

դան—չերնովյան ուղուն և վո'չ թե
բոլշևիկյան ուղուն (ապստամբու-
թյանը), վոր, հետևաբար, ժո-
ղովրդի մեծամասնությունը մեր
կողմը լինել չի կարող, վոր,
հետևաբար, ապստամբությունը
վաղաժամ է» (տե'ս հ. XXI,
եջ 345) :

Պարզ է, վոր միմիայն «հետախու-
ղությամբ» հեռու գնալ չես կարող :

Բանը, ակներևաբար, «հետախու-
ղությունը» չէ, այլ այն, վոր

1) Հոկտեմբերի նախապատրաստման
ամբողջ ժամանակաշրջանում կուսակ-
ցությունն իր պայքարի մեջ անչեղորեն
հենվում էր մասսայական հեղափոխա-
կան շարժման տարերային վերելքի
վրա.

2) հենվելով տարերային վերելքի
վրա՝ նա իր ձեռքին էր պահում շարժ-
ման անբաժան ղեկավարությունը.

3) շարժման ալիսիսի ղեկավարու-

թյունը նրա համար հեշտացնում էր
մասսայական քաղաքական բանակը
կազմելու դրժը Հոկտեմբերյան ա-
լըստամբության համար.

4) ալիսի քաղաքականությունը
չէր կարող չհասցնել այն բանին, վոր
Հոկտեմբերի ամբողջ նախապատրաս-
տումն անցավ մի կուսակցության՝
բոլշևիկների կուսակցության ղեկավա-
րությամբ.

5) Հոկտեմբերի ալիսի նախա-
պատրաստումն, իր հերթին, հասցրեց
այն բանին, վոր Հոկտեմբերյան ա-
լըստամբության հետևանքով իշխանու-
թյունը գտնվեց մի կուսակցության,
բոլշևիկների կուսակցության ձեռքին :

Այսպես, ուրեմն, մի կուսակցու-
թյան, կոմունիստների կուսակցության
անբաժան ղեկավարությունը, վորպես
Հոկտեմբերի նախապատրաստման հիմ-
նական մոմենտ,—այս է Հոկտեմբե-
րյան հեղափոխության բնորոշ դրժը,
այս է բոլշևիկների տախտիկայի առա-

ջրին առանձնահատկությունը Հոկտեմբերի նախապատրաստման ժամանակաշրջանում:

Հազիվ թե հարկ կա ապացուցելու, վոր առանց բուլեհիկների տակտիկայի այս առանձնահատկության՝ պրոլետարիատի գիկտատուրայի հաղթությունն իմպերիալիզմի պայմաններում անհնարին կլինե:

Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը սրանով չահեկանորեն տարբերվում և 1871 թվին Ֆրանսիայում յեղած հեղափոխությունից, վորտեղ հեղափոխության ղեկավարությունը բաժանում էյին իրենց միջև յերկու կուսակցություններ, վորոնցից վոչ մեկին կոմունիստական կուսակցություն չի կարելի անվանել:

Յերկրորդ առանձնահատկությունը: Հոկտեմբերի նախապատրաստությունն այսպիսով ընթանում եր մի կուսակցության՝ բուլեհիկների կուսակցության ղեկավարության ներքո: Բայց կուսակ-

ցությունն ինչպես եր տանում այդ ղեկավարությունը, ինչ գծով եր ընթանում այն: Լկյդ ղեկավարությունն ընթանում եր համաձայնողական կուսակցությունների, վորպես հեղափոխության հանդուցալուծման (РАЗВЯЗА) ժամանակաշրջանի ամենավտանգավոր խմբավորումների, մեկուսացման գծով, եսերների ու մեհիկների մեկուսացման գծով:

Վորն և լենինիզմի հիմնական սլուրատեգիական կանոնը:

Դա ընդունումն և այն բանի, վոր

1) հեղափոխության թչնամիների ամենից ավելի վտանգավոր սոցիալական հենարանը մոտեցող հեղափոխական հանդուցալուծման ժամանակաշրջանում համաձայնողական կուսակցություններն են.

2) թչնամուն (ցարիզմը կամ բուրժուազիային) անհնարին և տապալել առանց այդ կուսակցությունների մեկուսացման.

3) Հեղափոխության նախապատ-
րաստման ժամանակաշրջանում գլխավոր
նետերն, այդ պատճառով, պետք է
ուղղվեն այդ կուսակցություններին
մեկուսացնելու կողմը, աշխատավորնե-
րի լայն մասսաներին նրանցից կտրելու
կողմը:

Յարիգմի դեմ ուղղված պայքարի
ժամանակաշրջանում, բուրժուա-դեմո-
կրատական հեղափոխության նախա-
պատրաստման ժամանակաշրջանում
(1905—1916) ցարիզմի ամենից ավելի
վտանգավոր սոցիալական հենարանը
լիբերալ-միապետական կուսակցու-
թյունն էր, կադետների կուսակցու-
թյունը: Ինչո՞ւ: Այն պատճառով, վոր
նա համաձայնողական կուսակցություն
էր, ցարիզմի և ժողովրդի մեծամաս-
նության, այսինքն ամբողջությամբ
առած գյուղացիության միջև համա-
ձայնություն կայացնելու կուսակցու-
թյուն: Բնական է, վոր կուսակցու-
թյունն այն ժամանակ գլխավոր հար-

վածներն ուղղում էր կադետների դեմ,
վորովհետև կադետներին չմեկուսաց-
նելով՝ չէր կարելի հուսալ, վոր դյու-
ղացիությունը կկազմի կապերը ցա-
րիզմից, իսկ այդ խղումը չապահովե-
լով՝ չէր կարելի հույս դնել հեղափո-
խության հաղթության վրա: Այն ժա-
մանակ շատերը չէին հասկանում բոլ-
շևիկյան ստրատեգիայի այս առանձնա-
հատկությունը և բոլշևիկներին մեղա-
դրում էին ավելորդ «կադետալիերու-
թյան» մեջ՝ պնդելով, վոր կադետների
դեմ ուղղված պայքարը բոլշևիկների
«աչքից ծածկում է» պայքարն ընդդեմ
գլխավոր թշնամու, ընդդեմ ցարիզմի:
Բայց այդ մեղադրանքները, իրենց
վրա էի տակ հոգ չունենալով, մերկաց-
նում էին բոլշևիկյան ստրատեգիան
ուղղակի չբժրոհելու, — ստրատեգիա,
վորը համաձայնողական կուսակցու-
թյան մեկուսացում էր պահանջում նրա
համար, վոր հեշտացնի, մոտեցնի

Հաղթութիւնը զլխավոր թշնամու նը-
կատմամբ:

Հազիվ թե հարկ կա ապացուցելու,
վոր առանց այդպիսի ստրատեգիայի՝
պրոլետարիատի հեղեմոնիան բուր-
ժուա-դեմոկրատական հեղափոխության
մեջ անհնարին կլինէր:

Հոկտեմբերի նախապատրաստման
ժամանակաշրջանում մարտնչող ուժերի
ծանրության կենտրոնը տեղափոխվեց
նոր մակարդակի վրա: Ցարն այլևս
չկար: Կադետների կուսակցութիւնը
համաձայնողական ուժից փոխարկվեց
կառավարող ուժի, իմպերիալիզմի տի-
րող ուժի: Պայքարն ընթանում եր ար-
դեն վո՛չ թե ցարիզմի ու ժողովրդի
միջև, այլ բուրժուազիայի ու պրոլե-
տարիատի միջև: Այդ ժամանակաշրջա-
նում իմպերիալիզմի ամենից ավելի
վտանգավոր սոցիալական հենարան
հանդիսանում էին մանր-բուրժուական
դեմոկրատական կուսակցութիւնները,
եւ-երներէ՞ ու մենշևիկներէ՞ կուսակցու-

թիւնները: Ինչո՞ւ: Այն պատճառով,
վոր այդ կուսակցութիւններն այն ժա-
մանակ համաձայնողական կուսակցու-
թիւններ էլին, իմպերիալիզմի ու աշ-
խատավոր մասսաների միջև համաձայ-
նութեամբ կայացնելու կուսակցութիւն-
ներ: Բնական է, վոր բուլշևիկների
դէլխավոր հարվածներն այն ժամանակ
ուղղվում էին այդ կուսակցութիւն-
ների դեմ, վորովհետև առանց այդ
կուսակցութիւնների մեկուսացման չե-
ր կարելի հուսալ, թե աշխատավոր մաս-
սաները կխզեն իրենց կապերն իմպե-
րիալիզմի հետ, իսկ առանց այդ
խզումն ապահովելու չե-ր կարելի հույս
դնել խորհրդային հեղափոխության
հաղթութեան վրա: Այն ժամանակ չա-
տերը չէին հասկանում բուլշևիկյան
տակտիկայի այս ... առանձնահատկու-
թիւնը, բուլշևիկներին մեղադրելով
այն բանում, վոր նրանք «ավելորդ
ատելութիւն» են տածում դեպի ես-
ներն ու մենշևիկները և «մոռնում

ենն զլխալոր նպատակը: Բայց Հոկտեմբերի նախապատրաստման ամբողջ ժամանակաշրջանը պերճախոս կերպով այն է ասում, վոր միայն այդպիսի տակտիկայով բոլշևիկները կարող եյին ասպահովել Հոկտեմբերյան հեղափոխության հաղթությունը:

Այս ժամանակաշրջանի բնորոշ դիժը դյուզացիության աշխատալոր մասսաների հետագա հեղափոխականացումն է, նրանց հիասթափումը ես-երներից ու մենշևիկներից, նրանց հեռանալն այդ կուսակցություններից, նրանց շարժադարձը դեսյի ուղղակի համախմբումը սրբուհտարիատի շուրջը, վորպես միակ մենչև վերջը հեղափոխական ուժի, վորն ընդունակ է յերկրը հաշտության հասցնելու: Այս ժամանակաշրջանի պատմությունը մի կողմից՝ ես-երների ու մենշևիկների և մյուս կողմից՝ բոլշևիկների միջև մղվող պայքարի պատմությունն է, պայքար դյուզացիության աշխատալոր մասսա-

ների համար, այդ մասաներին տիրանալու համար: Այդ պայքարի բախող վճռեցին կռալիցիոն ժամանակաշրջանը, կերենչինայի ժամանակաշրջանը, ես-երների ու մենշևիկների հրաժարվելը կալվածատիրական հողի կոնֆուսկացիայից, ես-երների ու մենշևիկների պայքարը պատերազմը շարունակելու համար, հունիսյան հարձակումը Ֆրոնտում, զինվորների համար սահմանված մահապատիժը, կոռնիլովյան ապստամբությունը: Յեւ այդ բախող նրանք վճռեցին բացառապես բոլշևիկյան ստրատեգիայի ոգտին: Վորովհետև առանց ես-երների ու մենշևիկների մեկուսացման անհնարին եր տապալել իմպերիալիստների կառավարությունը, իսկ առանց այդ կառավարության տապալման անհնարին եր պատերազմից դուրս պրծնել: Ես-երներին ու մենշևիկներին մեկուսացնելու քաղաքականությունը միակ ճիշտ քաղաքականությունը դուրս յեկալ:

Այսպես, ուրեմն, մենչևիկները ու ես-երները կուսակցությունների մեկուսացումը վորպես Հոկտեմբերի նախապատրաստման դործի ղեկավարութեան հիմնական դիժ,—այս ե բոլշևիկների տակտիկայի յերկրորդ առանձնահատկությունը:

Հաղիվ թե հարկ կա ապացուցելու, վոր առանց բոլշևիկների տակտիկայի այս առանձնահատկութեան՝ բանվոր դասակարգի ու գյուղացիութեան աշխատավոր մասսաների դաշինքն ողի մեջ կախում իմար:

Բնորոշ ե, վոր բոլշևիկների տակտիկայի այս առանձնահատկութեան մասին ընկ. Տրոյկին վոչինչ, կամ դրթե վոչինչ չի ասում իր «Հոկտեմբերի դասերը» գրվածքում:

Յերբորդ առանձնահատկութեամբ: Հոկտեմբերի նախապատրաստման դործի ղեկավարումը կուսակցութեան կողմից, այսպիսով, ընթանում եր ես-երների ու մենչևիկների կուսակցութեան

ների մեկուսացման դժով, բանվորների ու գյուղացիների լայն մասսաները նրանցից կտրելու դժով: Բայց կուսակցութեան ինչպես եր իրականացնում այդ մեկուսացումը կոնկրետ կերպով, ի՞նչ ձևով, ի՞նչ լոգունդով: Այդ իրականացում եր մասսաների հեղափոխական շարժման ձևով հանուն խորհուրդների իշխանութեան, «ամբողջ իշխանութեանը խորհուրդներին» լոգունդով, խորհուրդները մասսաների մօրիլիզացիայի որդաններից՝ ապստամբութեան որդանների, իշխանութեան որդանների, նոր պրոլետարական պետականութեան ապարատի փոխարկելու համար պայքար մղելու միջոցով:

Ինչո՞ւ բոլշևիկները կառչեցին հատկապես խորհուրդներին՝ վորպես հիմնական կազմակերպական լծակի, վորը կարող ե հեշտացնել մենչևիկների ու ես-երների մեկուսացման դործը, ընդունակ ե առաջ շարժելու պրոլետարական հեղափոխութեան գործը ե կոչ-

ված և աշխատավորութեան միլիոնավոր
մասսաներին հասցնելու պրոլետարիա-
տի դիկտատուրայի հաղթութեանը:

Ի՞նչ են խորհուրդները:

«Խորհուրդները, —ասում եր Լե-
նինը, դեռևս 1917 թվի սեպտեմ-
բերին, —նոր պետական ապարատ
են, վոր տալիս է, նախ՝ բանվոր-
ների ու գյուղացիների ղեկավար-
ութեւ, ընդվորում այդ ուժը կտըր-
ված է ժողովրդից, ինչպես հին
մշտական բանակի ուժն էր, այլ
ամենասերտ կերպով կապված է
նրա հետ. ռազմական տեսակետից
այդ ուժն անհամեմատ ավելի հզոր
է, քան նախկինները. հեղափոխա-
կան տեսակետից նա չի կարող
փոխարինվել վոչ մի ուրիշ բանով:
Յերկրորդ՝ այդ ապարատը տալիս
է այնքան սերտ, անխզելի, հեշտ
ստուգելի ու վերանորոգելի կապ
մասսաների հետ, ժողովրդի մե-

ծամասնութեան հետ, վոր նախկին
պետական ապարատում վոչ մի
այսպիսի բանի նշույլ անգամ չկա:
Յերկրորդ՝ այս ապարատը — շնորհիվ
այն բանի, վոր նրա կազմը ժողո-
վրդի կամքով, առանց բյուրո-
կրատական ձեւականութեանների
ընտրովի ու փոփոխովի յե — չատ
ալելի դեմոկրատական է, քան
նախկին ապարատները: Չորրորդ՝
այն ամուր կապ է հաստատում ա-
մենաբաղձադան . պրոֆեսիաների
հետ, դրանով հեշտացնելով ամենա-
խոր ընույթի տարբերազոյն ու-
ֆորմների գործը՝ առանց բյուրո-
կրատիայի: Հինգերորդ՝ այն տա-
լիս է ավանդարդի, այսինքն ճշմ-
ված դասակարգերի՝ բանվորների
ու գյուղացիների՝ ամենադիտա-
կից, ամենայեւանդուն, առաջավոր
մասի կազմակերպման ձեւը, այդ-
պիսով հանդիսանալով մի ապա-
րատ, վորի միջոցով ճշված դա-

սակարգերի ավանդարդը կարող ե բարձրացնել, դաստիարակել, սովորեցնել և իր հետեւից տանել այդ դասակարգերի ամբողջ վիթխարի մասսան, վորը մինչև այժմ բոլորովին դուրս ե կանդնած յեղել քաղաքական կյանքից, դուրս՝ պատմութիւնից: Վեցերորդ՝ այն հնարավորութիւն ե տալիս պալլամենտարիզմի ողուտները միացնելու անմիջական և ուղղակի դեմոկրատիայի ողուտների հետ, այսինքն՝ ի դեմս ժողովրդի ընտրովի ներկայացուցիչների միացնելու թե՛ որենսդրական ֆունկցիան, թե՛ քրեմենքի կատարումը: Բուրժուական պառլամենտարիզմի հետ համեմատած՝ սա դեմոկրատիայի զարգացման մեջ այնպիսի մի քայլ ե դեպի առաջ, վորը համաշխարհային պատմական նշանակութիւն ունի: Յեթե հեղափոխական դասակարգերի ժողովրդական ստեղ-

ծաղործութիւնը խորհուրդներ չստեղծեր, ապա պրոլետարական հեղափոխութիւնը Ռուսաստանում անհուսալի դործ կլիներ, վորովհետեւ պրոլետարիատը հին ապարատով, անտարակույս, իշխանութիւնն իր ձեռքին պահել չեր կարող, իսկ նոր ապարատ մեկ անգամից ստեղծել չի կարելի» (տե՛ս Կ. XXI, էջ 258—259):

Ահա թե ինչու լուչիիկները կառչեցին խորհուրդներին, վորպես հիմնական կազմակերպական ողակի, վորը կարող ե հեշտացնել Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան կազմակերպումը և պրոլետարական պետականութեան նոր հուժկու ապարատի ստեղծումը:

«Ամբողջ իշխանութիւնը խորհուրդներին» լոզունգն իր ներքին զարգացման տեսակետից անցել ե յերկու ստադիա—առաջին (մինչև բուլչիկների հուլիսյան պարտութիւնը, յերկիշխանու-

թյան ժամանակ) և յերկրորդ (կոռնի-
լովյան ապստամբության պարտություն-
նից հետո) :

Առաջին ստալիայում այդ լողունքը
նշանակում էր կադետների հետ մեն-
չեիկներին ու ես-երները ընդլի խզում,
խորհրդային կառավարության կադ-
մավորում մենչեիկներին ու ես-երնե-
րին (վերովհետև խորհուրդներն այդ
ժամանակ ես-եր-մենչեիկյան էյին),
ազատ ազդիտացիայի իրավունք ուղղի-
ցիայի համար (այսինքն՝ բոլշեիկների
համար) և կուսակցությունների ազատ
համար) և կուսակցությունների ազատ
սոցիալիստների ներսում այն
պայքար խորհուրդների ներսում այն
հաշիվ, վոր այդպիսի պայքարի միջո-
ցով բոլշեիկներին կհաջողվի նվաճել
խորհուրդները և հեղափոխության խա-
ղաղ զարգացման կարգով փոփոխել խոր-
հրդային կառավարության կազմը: Այս
պլանն, իհարկե, պրոլետարիատի դեի-
տատուրա չէր նշանակում: Բայց այն
անտարակույս հեղացում էր այնպիսի

պայմանների նախապատրաստումը, վո-
րոնք անհրաժեշտ են դիկտատուրան ա-
պահովելու համար, վերովհետև այն, իշ-
խանության պլուս կանգնեցնելով մեն-
չեիկներին ու ես-երներին և հարկադրե-
լով նրանց իրապես անցկացնելու իրենց
անտիհեղափոխական պատժումը, արա-
զացում էր այդ կուսակցությունների
խակական բնության մերկացումը, արա-
զացում էր նրանց մեկուսացումը,
նրանց կտրվելը մասսաներից: Սակայն
բոլշեիկների հուլիսյան պարտությունն
ընդհատեց այդ զարգացումը՝ դերա-
կշուրթյուն տալով գեներալական-կա-
դետական հակահեղափոխությանը և
ես-եր-մենչեիկներին վերջինիս դերի
նետելով: Այս հանգամանքը հարկադրեց
կուսակցությանը ժամանակավորապես
հերթից հանելու «ամբողջ իշխանու-
թյունը խորհուրդներին» լողունքն այն
հաշիվ, վորպեսզի այդ լողունքը նո-
րին ստալադրի հեղափոխության նոր
վերելքի պայմաններում:

թյան ժամանակ) և յերկրորդ (կոռնի-
լովյան ապստամբության պարտություն-
ներից հետո) :

Առաջին ստադիայում այդ լողունքը
նշանակում էր կաղեւնների հետ մեն-
շեխների ու ես-երների բլուկի խզում,
խորհրդային կառավարութեան կաղ-
մավորում մենշեխներից ու ես-երնե-
րից (վորովհետև խորհուրդներն այդ
ժամանակ ես-եր-մենշեխյան էյին),
ազատ ադիտացիայի իրավունք ուղղի-
ցիայի համար (այսինքն՝ բուլշեխների
համար) և կուսակցութեանների ազատ
պայքար խորհուրդների ներսում այն
հաշվով, վոր այդպիսի սյայքարի միջո-
ցով բուլշեխներին կհաջողվի նվաճել
խորհուրդները և հեղափոխութեան խա-
ղաղ զարգացման կարգով փոփոխել խոր-
հրդային կառավարութեան կազմը: Այս
պլանն, իհարկե, պրոլետարիատի դիկ-
տատուրա չէր նշանակում: Բայց այն
անտարակույս հեղացում էր այնպիսի

պայմանների նախապատրաստումը, վո-
րոնք անհր սթեղտ են դիկտատուրան ա-
պահովելու համար, վորովհետև այն, իչ-
խանութեան դուրս կանդնեցնելով մեն-
շեխներին ու ես-երներին և հարկադրե-
լով նրանց իրապես անցկացնելու իրենց
անտիհեղափոխական սլատֆորմը, արա-
դացում էր այդ կուսակցութեանների
իսկական բնութեան մերկացումը, արա-
դացում էր նրանց մեկուսացումը,
նրանց կտրվելը մասսաներից: Սակայն
բուլշեխների հուլիսյան պարտութեան
ընդհատեց այդ զարգացումը՝ դերա-
կշտութեան տալով դենբալական-կա-
դետական հակահեղափոխութեանը և
եւ-եր-մենշեխներին վերջինիս դիրիը
նետելով: Այս հանդամանքը հարկադրեց
կուսակցութեանը ժամանակավորապես
հերթից հանելու «ամբողջ իշխանու-
թեանը խորհուրդներին» լողունքն այն
հաշվով, վորպեսզի այդ լողունքը նո-
րից տուջադրի հեղափոխութեան նոր
վերելքի պայմաններում:

Կոռնիլիոյ լիազորութեան պարտութիւնը բացեց յերկրորդ ստադիան: «Ամբողջ իշխանութիւնը խորհուրդներին» լողունդը նորից հերթի դրվեց: Բայց այժմ այս լողունդն արդեն այնչեռ նշանակում, ինչ առաջին ստադիայում: Նրա բովանդակութիւնն արմատապէս փոխվեց: Այժմ այս լողունդը նշանակում էր կապերի լիակատար խզումն իմպերիալիզմի՝ հետ և իշխանութեան անցումն բոլշեիկներին, վորովհետեւ խորհուրդներն իրենց մեծամասնութեամբ արդեն բոլշեիկյան էին: Այժմ այս լողունդը նշանակում էր հեղափոխութեան ուղղակի մերձեցում պրոլետարիատի գիկտատուրային՝ ապրտամբութեան միջոցով: Դեռ ավելին. այժմ այդ լողունդը նշանակում էր պրոլետարիատի գիկտատուրայի կադմակերպում. ու պետական ձեւավորում: Խորհուրդները պետական իշխանութեան որդանների վերածելու տակտիկայի անդնահատելի նշանակութիւնը

այն եր, վոր նա աշխատավորներէ միլիոնավոր մասսաներին պոկում էր իմպերիալիզմից, պսակադերձ էր անում վորպէս իմպերիալիզմի դործիքի՝ մենշեիկների ու եսերների կուսակցութիւնները և այդ մասսաներին, այսպէս ասած, ուղղակի հաղորդակցութեամբ մոտեցնում էր պրոլետարիատի գիկտատուրային:

Այսպէս, ուրեմն, խորհուրդները պետական իշխանութեան որդանների վերածելու քաղաքականութիւն, վորպէս համաձայնողական կուսակցութիւնների մեկուսացման և պրոլետարիատի գիկտատուրայի հաղթութեան կարեւորագոյն պայման—այս է բոլշեիկների տակտիկայի յերրորդ առանձնահատկութիւնը՝ Հոկտեմբերի նախապատրաստման ժամանակաշրջանում:

Զորքորդ առանձնատկութիւն: Պատկերը թերի կլինէր, յեթե մենք չզբաղվէինք այն հարցով, թե բոլշեիկներին ինչպէս և ինչու յեր հաջող-

վում իրենց կուսակցական լողունները դարձնել միլիոնավոր մասոտաների։ Դա մար լողուններ, վորոնք առաջ եյին շարժում հեղափոխութունը,—թե նրանց ինչպես և ինչու յեր հաղովում իրենց քաղաքականության ճշտությանը համոզել բանվոր դասակարգի վո՛չ միայն ամանդարդին և վո՛չ միայն նրա մեծամասնությանը, այլև ժողովրդի մեծամասնությանը։

Բանն այն է, վոր հեղափոխության հաղթության համար, յեթե այդ իսկապես ժողովրդական հեղափոխութուն է, վոր համակում է միլիոնավոր մասոտաներին,—կուսակցական լողունների սոսկ ճշտությունը բավական չէ։ Հեղափոխության հաղթանակի համար միանհրաժեշտ պայման էլ է պահանջվում, այն է՝ վոր մասոտաներն իրենք իրենց սեփական փորձով համոզվեն այդ լողուններին ճշտությանը։ Միայն այդ ժամանակ կուսակցության լողունները դառնում են բուն իսկ մասսաների

լողունները։ Միայն այդ ժամանակ հեղափոխությունը դառնում է իսկապես ժողովրդական հեղափոխութուն։ Հոկտեմբերի նախապատրաստման ժամանակաշրջանում բոլշևիկների տակտիկայի առանձնահատկութուններից մեկն այն է, վոր այդ տակտիկան կարողանում եր ճշտությամբ վորոշել այն ուղիներն ու շրջադարձերը, վորոնք մասսաներին բնականորեն մոտեցնում են կուսակցության լողուններին, հեղափոխության, այսպես ասած, բուն շեմքին, այդպիսով հեշտացնելով նրանց համար այդ լողունների ճշտությունն իրենց սեփական փորձով դալը, ստուգելը, ճանաչելը։ Այլ կերպ ասած՝ բոլշևիկների տակտիկայի առանձնահատկութուններից մեկն այն է, վոր այդ տակտիկան կուսակցությունը ղեկավարելը չի չփոթում մասսաներին ղեկավարելու հետ, վոր նա պարզ կերպով տեսնում է առաջին տեսակի ղեկավարման տարբերությունը յերկրորդ տեսակի ղեկավար-

բուժից, վոր այդ տակտիկան, այդպիսով, հանդիսանում է վո՛չ միայն էութապետական ղեկավարելու, այլև աշխատավորների միլիոնավոր մասսաներին ղեկավարելու գերտեսթյուն:

Բուլճարիկյան տակտիկայի այս առանձնահատկության հայտարարման ակնթախ որինակ է Սահմանադիր Ժողովի գումարման ու ցրման փորձը:

Հայտնի չէ, վոր Խորհուրդների Հանրապետության լողոնդը բուլճարիկներն առաջադրել են դեռևս 1917 թվի ապրիլին: Հայտնի չէ, վոր Սահմանադիր Ժողովը բուրժուական պառլամենտ է, վորն արմատալիս հակասում է Խորհուրդների Հանրապետության հիմունքներին: Ի՞նչպե՛ս կարող եր պատահել, վոր բուլճարիկները, ընթանալով դեպի Խորհուրդների Հանրապետություն, դրա հետ մեկտեղ Սահմանադիր Ժողովի անհապաղ գումարում ելին պահանջում ժամանակավոր կառավարությունից: Ի՞նչպե՛ս կարող եր պա-

տահել, վոր բուլճարիկները վո՛չ միայն մասնակցեցին ընտրություններին, այլև իրենք հրավիրեցին Սահմանադիր Ժողովը: Ի՞նչպե՛ս կարող եր պատահել, վոր ապստամբությունից մեկ ամիս առաջ, հնից նորին անցնելու պահին, բուլճարիկները թույլատրելի ելին համարում Խորհուրդների Հանրապետության ու Սահմանադիր Ժողովի ժամանակավոր կոմբինացիայի հնարավորությունը:

Իսկ այդ «պատահեց» այն պատճառով, վոր

1) Սահմանադիր Ժողովի դադարիարն ամենաժողովրդական դադարիարներից մեկն էր բնակչության լայն մասսաներում:

2) Սահմանադիր Ժողովի անհապաղ գումարման լողոնդը հեշտացնում եր ժամանակավոր կառավարության հակահեղափոխական բնույթի մերկացումը:

3) Սահմանադիր Ժողովի դադարիարը Ժողովրդական մասսաների աչքում

պատկազերծ անելու համար անհրաժեշտ
էր այդ մասսաներին՝ հողի, հաշտու-
թյան, խորհուրդների իշխանության ի-
րենց պահանջով հասցնել Սահմանադիր
Ժողովի պատերին, այդպիսով նրանց
ընդհարելով իսկական և կենդանի Սահ-
մանադիր Ժողովի հետ:

4) միայն այս կերպ կարելի չէր
մասսաների համար հեշտացնել Սահմա-
նադիր Ժողովի հակահեղափոխականու-
թյանը և նրա ցրման անհրաժեշտու-
թյանը սեփական փորձով համոզվելը:

5) այս ամենը, բնականաբար, յեն-
թադրում էր Խորհուրդների Հանրապե-
տության ու Սահմանադիր Ժողովի Ժա-
մանակավոր կոմբինացիայի հնարավո-
րության, վարպես Սահմանադիր Ժողո-
վի վերացման (уничтожение) միջոցնե-
րից մեկի, թույլատրումը:

6) այդպիսի կոմբինացիան, յեթե
այն իրականացվեր ամբողջ իշխանու-
թյունը խորհուրդներին անցնելու դեպ-
քում, կարող էր նշանակել միմիայն,

վոր Սահմանադիր Ժողովը յենթարկ-
վում էր խորհուրդներին, վոր նա վե-
րածվում էր խորհուրդների կցորդի,
վոր նա անհիմնադադին մահանում էր:

Հաղիվ թե հարկ կա ապացուցելու,
վոր առանց բոլշևիկների աջալիսի քա-
ղաքականության՝ Սահմանադիր Ժողո-
վի ցրումն այդպես հարթ չէր անցնի,
իսկ ես-երների ու մենչևիկների հետա-
դա յեւույթներն «ամբողջ իշխանու-
թյունը Սահմանադիր Ժողովին» լո-
ղունդով աշխարհի հայթյունով չեյին
տապալվի:

«Մենք մասնակցեցինք, — ասում է
Լենինը, — ռուսաստանյան բուրժուա-
կան պառլամենտի՝ Սահմանադիր
Ժողովի ընտրություններին 1917
թվի սեպտեմբեր — նոյեմբերին:
Ճի՞շտ էր մեր տակտիկան, թե
վոչ... Արդյո՞ք 1917 թվի սեպ-
տեմբեր — նոյեմբերին մենք, ռու-
սական բոլշևիկներս, ավելի — իրա-

վունք չունեյինք, քան արեւմտյան վորէն յերկրի կոմունիստներ, պառլամենտարիզմը Ռուսաստանում քաղաքականապէս վերացված (ՈՅ՝ ՅՈՒՏ) համարելու: Իհարկէ, ունեյինք, վորովհետեւ չե՞ վոր բանն այն չէ, թե արդոյդ բուրժուական պառլամենտները վաղուց, թե վաղուց չէ, ինչ դոյութիւն ունեն, այլ այն, թե աշխատավորներ լայն մասսաները վորքան պատրաստ են (գաղափարապէս, քաղաքականապէս, գործնականապէս) ընդունելու խորհրդային հասարակարդը և ցրելու բուրժուա-դեմոկրատական պառլամենտը (կամ թույլատրելու նրա ցրումը): Վոր 1917 թ. սեպտեմբեր—նոյեմբերին Ռուսաստանում քաղաքների բանվոր դասակարգը, ղինվորներն ու դուլղացիները, շնորհիվ մի շարք հատուկ պայմանների, հաղվադեպորեն նա-

խապատրաստված եյին խորհրդային հասարակարդն ընդունելու և ամենադեմոկրատիկ բուրժուական պառլամենտը ցրելու, այդ միանգամայն անվիճելի ու լիովին հաստատված պատմական փաստ է: Յեւ վայնուամենայնիվ, բուլճիկները վո՛չ քե բոյկոտի յենթարկեցին Սահմանադիր Ժողովը, այլ մասնակցեցին ընտրութիւններին՝ պրոլետարիատի կողմից քաղաքական իշխանութիւնը նվաճելուց թե՛ առաջ քե՛ հետո» (տե՛ս հ. XXV, եջ 202—203):

Իսկ ինչո՞ւ նրանք բոյկոտի չենթարկեցին Սահմանադիր Ժողովը: Այն պատճառով, ասում ե իենինը, վոր

«Խորհրդային հանրապետութեան հաղթութիւնից նույնիսկ մի քանի շաբաթ առաջ, նույնիսկ այդպիսի հաղթութիւնից հետո, բուրժուադեմոկրատական պառլամենտին

մասնակցելը վո՛չ միայն չի վնասում հեղափոխական պրոլետարիատին, այլ նրա համար հեշտացնում է հետամնաց մասսաներին այն բանն ապացուցելու հնարավորությունը, թե ինչու այդպիսի պառլամենտներն արժանի չեն ցրման, հեշտացնում է դրանց ցրման հաջողությունը, հեշտացնում է բուրժուական պառլամենտարիզմի «քաղաքական վերացումը» (տե՛ս նույն տեղը) :

Բնորոշ է, վոր ընկ. Տրոցկին չի հասկանում բուլճեիկյան տակտիկայի այս առանձնահատկությունը, փոնչացնելով Սահմանադիր Ժողովը խորհուրդներին զուգակցելու «Թեորիայի» վրա, վորպես հիլֆերդախականության վրա :

Նա չի հասկանում, վոր այդպիսի զուգակցություն թույլ տալը—ապրատամբության լոգունդի և խորհուրդների հայանական հաղթության դեպքում— Սահմանադիր Ժողովի դուժարման հետ

կապակցված՝ միակ հեղափոխական տակտիկան է, վորն ընդհանուր վոչինչ չունի խորհուրդները Սահմանադիր Ժողովի կցորդի վերածելու հիլֆերդախյան տակտիկայի հետ, վոր միքանի ընկերների սխալն այս հարցում հիմք չի տալիս նրան պարսավելու Լենինի ու Լուսակցության միանգամայն ճիշտ դիրքը «կոմբինացված պետականության» նրկատամբ՝ վորոշ պայմանների դեպքում (համեմատի՛ր հ. XXI, եջ 338) :

Նա չի հասկանում, վոր առանց բուլճեիկներին յուրորինակ քաղաքականության՝ վեր առած այդ քաղաքականությունը Սահմանադիր Ժողովի հարցի կապակցությամբ՝ նրանց չեր հաջողվի իրենց կողմը նվաճել Ժողովրդի միլլիոնավոր մասսաներին, իսկ այդ մասսաներին չնվաճելով՝ նրանք չեն կարող Հոկտեմբերյան ապստամբությունը Ժողովրդական խոր հեղափոխության վերածել :

Հետաքրքրական է, վոր ընկ. Տրոց-

կին փռնչացնում է նույնիսկ «Ժողովուրդ», «Հեղափոխական դեմոկրատիա» և այլ, բուլճարիկներին հոգեվածնելու մատահող, բառերի վրա՝ դրանք մարքսիստի համար անվայել համարելով:

Ընկ. Տրոցկին, ակներևորեն, մոռանում է, Վոր Լենինը, այդ անտարակուսելի մարքսիստը, նույնիսկ 1917 թվի սեպտեմբերին, դեկտատուրայի հաղթութունից մի ամիս առաջ, գրել է «ամբողջ իշխանությունը հեղափոխական պրոլետարիատի գլխավորած հեղափոխական դեմոկրատիայի ձեռքն անհատադ անցնելու անհրաժեշտության» մասին (տե՛ս Հ. XXI, էջ 198):

Ընկ. Տրոցկին, ակներևորեն, մոռանում է, Վոր Լենինը, այդ անտարակուսելի մարքսիստը, Կուզելմանին գրած Մարքսի հայտնի նամակից (1871 թվի ապրիլ) ցիտատներ բերելով այն մասին, Վոր բյուրոկրատական-գլխավորական պետական ապարատը փչրելը

նախապայմանն է կոնտինենտի ամեն մի իսկական ժողովրդական հեղափոխության, սպիտակի վրա սևով գրում է հետևյալ տողերը.

«Առանձին ուշադրության արժանի չէ Մարքսի արտակարգ խոր գիտողութունը, Վոր բյուրոկրատական-գլխավորական պետական մեքենայի խորտակումն «ամեն մի իսկական ժողովրդական հեղափոխության նախապայմանն է»: «Ժողովրդական» հեղափոխության այս հասկացողությունը տարրորինակ է թվում Մարքսի բերանում, և ուստի պետական գլխավորականներն ու մեղախները, Ստրուվեյի այդ հետևությունները, Վորոնք ցանկանում են մարքսիստ համարվել, կարող եյին, թերևս, «լեզվի սխալ» հայտարարել Մարքսի այդպիսի արտահայտությունը: Նրանք մարքսիզմը հանգեցրել են այնպիսի աղբատիկ լի-

բերալ աղալաղման, վոր բացի
լուրժուական և պրոլետարական
հեղափոխության հակադրութից
ներանց համար վոչինչ դոյություն
չունի, և այդ հակադրումն ևլ
ներանք անկարելիության չափ մե-
ռած ձևով են հասկանում... 1871
թվականի Յեվրոսլայում կոնտինեն-
տի վոչ մի յերկրում պրոլետարիա-
տը ժողովրդի մեծամասնություն
չէր կազմում: «Ժողովրդական» հե-
ղափոխությունը, վորը շարժման
մեջ է ներքաշում իսկապէս մեծա-
մասնությանը, կարող եր այդպիսին
լինել թե՛ պրոլետարիատին և թե՛
դյուզացիությանն ընդգրկելով մի-
այն: Այն ժամանակ հենց այդ յեր-
կու դասակարգերն էյին, վոր կազ-
մում էյին «Ժողովուրդը»: Յերկու
դասակարգերը միավորված են նրա-
նով, վոր «բյուրոկրատական-գինվա-
րական պետական մեքենան» կեղե-
քում, ճնշում, չահադործում և

ներանց: Փշքել այդ մեքենան, կոտրել
այն—այս է «Ժողովրդի», նրա մե-
ծամասնության իսկական շահը,
դյուզացիների մեծամասնության ու
բանվորների իսկական շահը, այս
է ամենաչքավոր դյուզացիների ու
պրոլետարների ազատ դաշինքի
«նախապայմանը», իսկ առանց այդ-
պիսի դաշինքի հաստատուն չէ դե-
մոկրատիան և անհնարին է սոցիա-
լիստական փոխակերպությունը»
(տե՛ս հ. XXI, էջ 395—396):

Լենինի այս խոսքերը չի կարելի մո-
ռանալ:

Այսպէս, ուրեմն, մասսաներին հե-
ղափոխական դիրքերին մոտեցնելու մի-
ջոցով կուսակցական լողուններին ճշ-
տությանը իրենց սեփական փորձով
ներանց համոզել կարողանալը, վորպէս
միլիոնավոր աշխատավորներին կուսակ-
ցության կողմը նվաճելու կարևորա-
գույն պայման,—այս է լուչեիկների

տակտիկայի չորրորդ ասանձնահատկությունը Հոկտեմբերի նախապատ-
րաստման ժամանակաշրջանում:

Յես կարծում եմ վոր ասածս միան-
գամայն բավական է, վորպէսզի կարո-
ղանանք սլարդել մեզ համար այդ տակ-
տիկայի բնորոշ դժեբը:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐՅԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՎՈՐՊԵՍ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՀԵՂԱՓՈ-
ԽՈՒԹՅԱՆ ՍԿԻԶԻ ՅԵՎ ՆԱԽԱՐԱՐՅԱԼ

Անտարակույս է, վոր Յեվրոպայի
հիմնական յերկրներում հեղափոխու-
թյան միաժամանակյա հաղթության
ունիվէրսալ թերրիան, մի յերկրում
սոցիալիզմի հաղթության անհնարին
լինելու թերրիան արհեստական, ան-
կենսունակ թերրիա դուրս յեկալ: Ռու-
սաստանի պրոլետարական հեղափոխու-
թյան յոթնամյա պատմությունը խո-
տում է վո՛չ թե հոգուտ այդ թերրիա-
յի, այլ նոր դեմ: Այդ թերրիան անըն-
դունելի յե վո՛չ թե միայն վորպէս
համաշխարհային հեղափոխության զար-
դացման սխեմա, վորովհետեւ նա հա-
կասում է ակներև փաստերին: Ե՛լ ա-
վելի այն անընդունելի յե վորպէս լո-

զունք, վորովհետեւ այն կաշկանդում ե
ե վո՛չ թե արձակում առանձին յեր-
կըրների ձեռներեցությունը, վորոնք
պատմական վորոշ պայմաններէ շնոր-
հիւ հնարավորություն են ստանում
ինքնուրույնաբար ճեղքելու կապիտալի
ճակատը, վորովհետեւ այն խթանում ե
վո՛չ թե առանձին յերկրներէ ակտիւ
ղրոհք կապիտալի վրա, այլ հարցի
«ընդհանրական հանգուցալուծման» մո-
մենտին պասսիվորեն սպասելը, վորով-
հետեւ առանձին յերկրներէ պրոլետար-
ների մեջ այն պատվաստում ե վո՛չ թե
հեղափոխական մեծականութեան վոյի,
այլ համբարայն տարակուսանքների վո-
րի այն մասին, թե՛ «իսկ յեթե հան-
կարժ ուրիշները չաջակցեն»։ Լենինը
միանգամայն իրավացի յե, ասելով,
վոր պրոլետարիատի հաղթությունը մի
յերկրում՝ «տիպիկ դեպք ե», վոր
«միաժամանակյա հեղափոխությունը մի
չարք յերկրներում» կարող ե միայն

«հաղթադրուտ բացառություն» լինել
(տե՛ս հ. XXII, էջ 354)։

Բայց հեղափոխութեան լենինյան
թեորիան չի սահմանափակվում, ինչ-
պէս հայտնի յե, զործի միայն այս
կողմով։ Նա դրա հետ մեկտեղ համաշ-
խարհային հեղափոխութեան զարգաց-
ման թեորիան ե 1։ Սոցիալիզմի հաղ-
թությունը մի յերկրում ինքնաբաւ
ինդիւի չե։ Հաղթած յերկրի հեղափո-
խությունն իրեն պետք ե դիտի վո՛չ թե
վորպէս ինքնաբաւ մեծություն, այլ
վորպէս նեցուկ (подпорье), վորպէս
միջոց՝ պրոլետարիատի հաղթությունը
բոլոր յերկրներում արագացնելու հա-
մար։ Վորովհետեւ հեղափոխութեան
հաղթությունը մի յերկրում, տվյալ
դեպքում Ռուսաստանում, իմպերիալիզ-
մի անհամաստարչափ զարգացման ե
առաջադիմող քայքայման արդյունք չե

1 Տե՛ս Ստալին, Լենինիզմի հարցե-
րը, «Լենինիզմի հիմունքների մասին»։

միայն: Նա դրա հետ մեկտեղ համաշխարհային հեղափոխության սկիզբն ու նախադրյալն է:

Անտարակույս է, վոր համաշխարհային հեղափոխության զարգացման ուղիներն այնպես պարզ չեն, ինչպես այդ կարող եր թվալ առաջ, մինչև հեղափոխության հաղթութունը մի յերկրում, մինչև զարգացած իմպերիալիզմի յերևան, դալը, վորը «սոցիալիստական հեղափոխություն նախորդակն է»: Վորովհետև յերևան է յեկեկ այնպիսի մի նոր դործոն, ինչպես զարգացած իմպերիալիզմի պայմաններում դործող՝ կապիտալիստական յերկրներէ անհալասարաչափ զարգացմանն որենքն է, վորը խոսում է պատերազմական ընդհարումների անխուսափելիության մասին, կապիտալի համաշխարհային ֆրոնտի ընդհանուր թուլացման և առանձին յերկրներում սոցիալիզմի հաղթելու հնարավորության մասին: Վորովհետև յերևան է յեկեկ այնպիսի մի նոր դոր-

ծոն, ինչպես Արևմուտքի և Արևելքի միջև, աշխարհի ֆինանսական շահագործման կենտրոնի ու գաղութային ճնշման ասպարեզի միջև ընկած ահադին խորհրդային յերկրն է, վորը սոսկ իր գոյությամբ հեղափոխականացնում է ամբողջ աշխարհը:

Այս ամենն այնպիսի գործոններ են (յես չեմ խոսում ուրիշ, ավելի քիչ կարևոր գործոնների մասին), վորոնք չեն կարող հաշվի չառնվել համաշխարհային հեղափոխության ուղիներն ու սումնասիրելիս:

Առաջներում սովորաբար կարծում էյին, վոր հեղափոխութունը զարգանալու յե սոցիալիզմի տարրերի հավասարաչափ «հասունացման» միջոցով, ամենից առաջ ավելի զարգացած, առաջավոր» յերկրներում: Այժմ այդ պակերացումը կարոտ է եյական փոփոխությունների:

«Այժմ, —ասում է Լենինը, —միջազգային հարաբերությունների

իմպերիալիստական պատերազմի
 ժամանակ հաղթված պետութիւն-
 ներից առաջինի շահագործմամբ,
 վորը միացած է ամբողջ Արեւել-
 քի շահագործման հետ: Իսկ Ա-
 րեւելքը, մյուս կողմից, վերջ-
 նականապես հեղափոխական շարժ-
 ման մեջ է մտել հենց այդ առա-
 ջին իմպերիալիստական պատերազ-
 մի շնորհիվ և վերջնականապես
 ներքաշվել է համաշխարհային հե-
 ղափոխական շարժման ընդհանուր
 հորձանքի մեջ» (տե՛ս հ. XXVII,
 եջ 415—416):

Յեթե սրան ավելացնենք այն փաս-
 տը, վոր վո՛չ միայն հաղթված յեր-
 կրներն ու զաղութներն են շահա-
 գործվում հաղթած յերկրների կող-
 մից, այլև հաղթած յերկրների մի
 մասն ընկնում է ամենից ավելի հզոր
 հաղթող յերկրների՝ Ամերիկայի և
 Անգլիայի ֆինանսական շահագործման

որբիտի մեջ. վոր այդ բոլոր յերկր-
 ների միջև յեղած հակասութիւնները
 համաշխարհային իմպերիալիզմի քայ-
 քայման կարեւորագույն դորձոնն են.
 վոր բացի այդ հակասութիւններից,
 զեռես գոյութիւն ունեն ու զարդա-
 նում են ամենախոր հակասութիւններ
 այդ յերկրներից յուրաքանչյուրի ներ-
 սում. վոր այդ բոլոր հակասութիւն-
 ները խորանում ու սրվում են այդ յեր-
 կրներին կողքին Խորհուրդների մեծ
 Հանրապետութեան գոյութեան փաս-
 տով,—յեթե այս ամենը նկատի առ-
 նենք, ապա միջազգային դրութեան
 յուրորինակութեան պատկերն ավելի
 կամ պակաս չափով լրիվ կզառնա:

Ամենից ավելի հալանականն այն է,
 վոր համաշխարհային հեղափոխութիւ-
 նը կզարդանա իմպերիալիստական պե-
 տութիւնների սխտեմից մի շարք նոր
 յերկրների հեղափոխականորեն ան-
 ջատվելու միջոցով՝ իմպերիալիստական
 պետութիւնների պրոլետարիատի կող-

մից այդ յերկրների պրոլետարներին
ցույց տրվող աջակցութեամբ: Մենք
տեսնում ենք, վոր առաջին անջատում
յերկրին, առաջին հաղթող յերկրին ար-
դեն աջակցում են մյուս յերկրների
բանվորական և առհասարակ սոցիալա-
վորական մասսաները: Առանց այդ ա-
ջակցութեան նա չեր կարող գլխանալ:
Տարակույս չկա, վոր այդ աջակցու-
թյունը ուժեղանալու և աճելու յե:
Բայց անտարակուսելի յե նաև այն,
վոր ինքը՝ համաշխարհային հեղափո-
խութեան զարգացումը, իմպերիալիզ-
մից մի շարք նոր յերկրներէ անջատ-
վելու բուն պրոցեսը տեղի յե ունենա-
լու այնքան ավելի արագ և հիմնավոր
կերպով, վորքան ավելի հիմնավոր
կերպով կամրապնդվի սոցիալիզմն ա-
ռաջին հաղթած յերկրում, վորքան ա-
վելի արագ կերպով այդ յերկրը
կդառնա համաշխարհային հեղափոխու-
թեան հետագա ծավալմուն բազա, իմ-

պերիալիզմի հետագա քայքայման
լծակ:

Յեթե ճիշտ է այն դրույթը, թե
սոցիալիզմի վերջնական հաղթութեան
առաջին ադատադրված յերկրում ան-
հնարին է առանց միջանի յերկրների
պրոլետարների ընդհանուր ջանքերի,
ապա նույնքան ճիշտ է նաև այն, վոր
համաշխարհային հեղափոխութեանը
կծավալվի այնքան ավելի արագ ու ա-
վելի հիմնավոր կերպով, վորքան ավելի
իրական կլինի առաջին սոցիալիստական
յերկրի ոգնութեանը մնացած բոլոր
յերկրների բանվորական ու աշխատա-
վորական մասսաներին:

Ինչո՞վ պետք է արտահայտվի այդ
ոգնութեանը:

Նա պետք է արտահայտվի, նախ,
ներանով, վոր հաղթած յերկրը «կի-
րառի իրադրո՞ծելէ առավելագույնը մի
յերկրում՝ զարգացնելու, աջակցելու,
արթնացնելու համար հեղափոխութեան-

նը բոլոր յերկրներում» (տե՛ս հ. XXIII, էջ 385) :

Յերկրորդ, նա պետք է արտահայտվի նրանով, Վոր մի յերկրի «հաղթած պրոլետարիատը», «եքսպրոպրիացիայի յենթարկելով կապիտալիստներին ու իր յերկրում սոցիալիստական արտադրություն կազմակերպելով՝ ծառանա... մնացած կապիտալիստական աշխարհի դեմ, իր կողմը դարձնելով մյուս յերկրներին ճնշված դասակարգերին, այդ յերկրներում անպատմություն բարձրացնելով կապիտալիստների դեմ, անհրաժեշտության դեպքում նույնիսկ ռազմական ուժով դուրս գալով շահագործող դասակարգերի և նրանց պետութայններին դեմ» (տե՛ս հ. XVIII, էջ 232—233) :

Հաղթած յերկրի կողմից ցույց տրվող այս ոգնության բնորոշ առանձնահատկությունը միայն այն չէ, Վոր այդ յերկրն արագացնում է մյուս յերկրներին պրոլետարների հաղթությունը,

այլև այն է, Վոր հեշտացնելով այդ հաղթությունը, նա դրանով իսկ ապահովում է սոցիալիզմի վերջնական հաղթությունն առաջին հաղթած յերկրում :

Ամենից ավելի հավանականն այն է, Վոր համաշխարհային հեղափոխության դարգացման ընթացքում, առանձին կապիտալիստական յերկրներում իմպերիալիզմի ոջախների և ամբողջ աշխարհում այդ յերկրներին սիստեմի՝ կողքին կստեղծվեն սոցիալիզմի ոջախներ առանձին խորհրդային . յերկրներում և այդ ոջախների սիստեմ ամբողջ աշխարհում ընդվորում պայքարն այս յերկու սիստեմների միջև կլցնի համաշխարհային հեղափոխության ծավալման պատմությունը :

«Վորովհետև,—ասում է Լենինը,—անհնարին է ազդերի ազատ միավորումը սոցիալիզմի մեջ՝ առանց սոցիալիստական հանրապետու-

թյունները ավելի կամ պակաս յերկարատև, համառ պայքարի՝ ընդդեմ հետամնաց պետութայունների» (տե՛ս նույն տեղը) :

Հոկտեմբերյան հեղափոխության համաշխարհային նշանակութիւնը վո՛չ միայն այն է, վոր նա հանդիսանում է մի յերկրի մեծ նախաձեռնութիւնն իմպերիալիզմի սխտեմի ճեղքման դործում և սոցիալիզմի առաջին ոջախը կապիտալիստական յերկրները ովկիանոսում, քլլէ այն, վոր նա կազմում է համաշխարհային հեղափոխության առաջին ետապը և նրա հետագա ծաւալման հզոր բազան :

Այս պատճառով՝ իրաւացի չեն վո՛չ միայն նրանք, ովքեր մոռանալով Հոկտեմբերյան հեղափոխության միջազգային բնույթը՝ հեղափոխության հաղթութիւնը մի յերկրում հայտարարում են զուտ ազգային և միայն ազգային յերևութ : Իրաւացի չեն նաև նրանք,

ովքեր հիշելով Հոկտեմբերյան հեղափոխության միջազգային բնույթը՝ համեմտ են այդ հեղափոխութիւնը դեռանում վորպես ինչ-վոր պասսիւ բան, վորը կոչված է լուի աջակցութիւն ընդունելու դրսից : Իրապես վո՛չ միայն Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնն է կարոտ մյուս յերկրները հեղափոխության աջակցությանը, այլև այդ յերկրների հեղափոխութիւնն է կարոտ Հոկտեմբերյան հեղափոխության աջակցությանը, վորպեսզի արագացնի և առաջ շարժի համաշխարհային իմպերիալիզմի տապալման գործը :

1924 թ. դեկտեմբերի 17-ին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

62

Հոկտեմբերյան հեղափոխության
արտաքին և ներքին պայման-
ները 5

Հոկտեմբերյան հեղափոխության
յերկու առանձնահատկություն-
ների մասին, կամ Հոկտեմբերը
և ընկ. Տրոցկու պերմանենտ հե-
ղափոխության թեորիան . . . 16

Բոլշևիկների տակտիկայի միջանի
առանձնահատկությունների մա-
սին Հոկտեմբերի նախապատ-
րաստման ժամանակաշրջանում . 66

Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը
վորպես համաշխարհային հեղա-
փոխություն սկիզբ և նախերգանք 107

023

Հայերեն թարգմ. խմբ. Բ. Մարտիրոսյան
Տեխն. խմբ. Ս. Խաչատրյան
Սրբագրիչ Հ. Մանվելյան
Կոնտրոլ սրբագրիչ Լ. Արովյան

Գլավլիիտի լիազոր №4—3271, հրատ. № 548,

Պատկեր № 39, տպում 15.000

Հանձնված է արտատրություն 5/III 1938 թ.

Ստացված է տպագրելու 5/IV 1938 թ.

Գին՝ 50, ԿԱԶՄԸ 1 ռ.

Պեհնրաս—կուտակցական-հաղափական

գրականության բաժնի տպարան

Յերեկան. Ալավերդյան № 65

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0174907

